

Nieuwsbrief

Mossen en Lichenen – Planten - Paddenstoelen

8e jaargang nr1 januari –februari –maart

Verschijnt driemaandelijks

Afzendadres:

Coxiestraat 11

2800 Mechelen

studie@natuurpunt.be

www.natuurpunt.be

natuurpunt

Deze nieuwsbrief wordt gratis toegestuurd aan alle geïnteresseerden.

Wenst u lid te worden van één van de werkgroepen en de nieuwsbrief op regelmatige basis te ontvangen, stuur dan een briefje naar Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen of een mailtje naar

Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

De nieuwsbrief wordt digitaal verstuurd (PDF-formaat). Wie dit wil kan de nieuwsbrief nog wel op papier ontvangen.

Wenst u de nieuwsbrief niet langer te ontvangen, geef dan een seintje.

Veel leesplezier !

De volgende nieuwsbrief zal in april verschijnen. Artikels en kalenders kunnen tot 20 maart ingestuurd worden

Wil u ons financieel steunen dan kan dat. Giften vanaf 30€ zijn fiscaal aftrekbaar.

Storten kan op rekening rek nr : 230-0524745-92 met vermelding van de volgende projectnummers (opgelet, dit zijn nieuwe nummers!):

- <i>Natuurstudie algemeen</i>	2000
- <i>Hyla</i>	2151
- <i>Fonds H.Franckx</i>	3150
- <i>Zoogdierenatlas</i>	2450
- <i>Zoogdierenwerkgroep</i>	2451
- <i>Hamsterproject</i>	2470
- <i>Vleermuizenwerkgroep</i>	2461
- <i>Vogelwerkgroep</i>	2401
- <i>Plantenwerkgroep</i>	2351
- <i>Ongewerveldenwerkgroep</i>	2251
- <i>Paddestoelenwerkgroep</i>	2301
- <i>Mossenwerkgroep</i>	2201

**Projectnummers individuele
Plantenwerkgroepen:**

PWG Afdeling Gent.....2357

Giften op deze nummers zijn integraal voor de ondersteuning van de desbetreffende werkgroepen.

INHOUD

De nieuwsbrief “op papier” blijft bestaan	4
<u>Nieuwsbrief Mossen en lichenen</u>	
Blad- en levermossen in de dierentuin van Antwerpen (Juul Slembrouck)	7
<i>The Lichenologist</i> – digitaal archief nu beschikbaar	12
<u>Nieuwsbrief Planten</u>	
Met de Nationale werkgroep Botanie op streeptocht in 2007 (André Van den Bergh)	15
Programma NWB 2008	24
Verslagen FON 2007 (Erik Molenaer)	27
Kalender FON	53
Plantenwerkgroep Schijnvallei - Vegetatieopname Zandven te Westmalle (Staf Brusselleers)	54
Activiteiten Planten- & Zwammenwerkgroep Schijnvallei	57
Plantenwerkgroep Allium (Denderstreek)	58
Programma Plantenwerkgroep afdeling Wielewaal	59
<u>Nieuwsbrief Zwammen</u>	
Paddenstoelenproject Vlaams-Brabant	63
Toekomst Vlaamse mycologen	63
<i>Podoscypha multizonata</i> te Sint Gillis Waas (Luciën Noens)	65
Uitgestorven paddenstoel gevonden in de Westhoek	65
Paddenstoelen in het kanaalreservaat te Knesselare (Etienne Vanaelst)	66
Kalender Mycoflora	67
Kalender Mycologia – Zuid-West-Vlaanderen	67

De nieuwsbrief “op papier” blijft bestaan

In november ging volgend bericht naar al onze leden die de nieuwsbrief op papier ontvangen:

Het zal u al opgevallen zijn dat de Nieuwsbrief “Planten, Mossen en Lichenen, Paddenstoelen” in 2007 met enige onregelmatigheid is verschenen. Door ziekte van onze medewerker planten en bij gebrek aan toegezonden artikels, kunnen wij u de laatste nummers van 2007 niet meer bezorgen. Het valt bovendien op dat in 2007 een groot aantal mensen liet weten dat ze de nieuwsbrief niet meer wenst te ontvangen. Ligt dit aan de inhoud of is de tijd aangebroken om over te stappen op een nieuwe formule? Verschillende andere werkgroepen (Zoogdierenwerkgroep, Hyla, ...) versturen al een aantal jaar hun nieuwsbrief onder de vorm van een digitale flits.

In september werd de eerste maandelijkse Paddenstoelen.flits geboren. Om mee te gaan met het digitale tijdperk, zal begin 2008 ook een eerste “Planten, Mossen & Lichenen-flits” de wereld ingestuurd worden. Momenteel zijn er echter nog een 600-tal mensen die de huidige nieuwsbrief op papier ontvangen en die willen we de mogelijkheid geven om dit zo te houden. Indien u deze digitale nieuwsbrief nog steeds op papier wil ontvangen, geef dan een seintje aan Pieter Van Dorsselaer (015/ 77 01 72). Wanneer u de nieuwsbrief digitaal wil ontvangen (wat ons heel wat werk en papier bespaart), kan u een mail sturen naar Pieter.vandorsselaer@natuurpunt.be.

Veel mensen lieten weten dat ze de nieuwsbrief voortaan digitaal willen ontvangen, maar er zijn toch ook heel wat actieve leden die ijveren voor het voortbestaan van de papieren nieuwsbrief.

Momenteel zijn er 375 mensen die de nieuwsbrief digitaal willen ontvangen en 484 mensen die de nieuwsbrief op papier willen ontvangen.

Het loont aldus de moeite om de nieuwsbrief op papier voorlopig te laten voortbestaan.

Nieuwsbrief

MOSSEN

&

LICHENEN

Werkgroep Mossen en Lichenen

een *symbiose* tussen
Floristisch Onderzoek voor
Natuurbehoud
&
Natuurpunt

FON

Voorzitter:

* Chris Janssens (014/21.67.49)

Secretaris:

* Karl Hellemans (03/383.26.58)

Penningmeester:

* Jan Dirkx (014/58.64.64)

Ereleden:

* Juul Slembrouck (03/321.32.75)

* Hubert De Meulder (03/830.13.87)

Redactie:

* Marie-Claire Bottu (011/68.03.01)

* Jan Dirkx (014/58.64.64)

* Chris Janssens (014/21.67.49)

* Vera Tetsch (014/36.88.50)

* Juul Slembrouck (03/321.32.75)

* Henri Stappaerts (03/288.43.70)

excursies op maandagnamiddag om de
veertien dagen

Contactpersonen Natuurpunt

EDUCATIE

* Hans Vermeulen (014/47.29.50)

Graatakker 11, 2300 Turnhout

ARTIKELS & INFO

* Roosmarijn Steeman (015/29.72.22)

Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

Doelstellingen Werkgroep

- * bijdrage vormen voor natuurbehoud/-beheer
- * ecologisch onderzoek
- * verspreidingsonderzoek
- * popularisatie van de (korst)mossenstudie
- * stevige band met educatie: cursussen en initiatie-excursies
- * publicaties

De Werkgroep Mossen en Lichenen FON - Natuurpunt is een symbiose tussen de Werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud en Natuurpunt. De werkgroep F.O.N. bestudeert al meer dan een decennium de mossen van ons land. De werkgroep opereerde in het verleden hoofdzakelijk in het Antwerpse maar richtte ook tal van excursies elders in, o.a. naar Wallonië en het buitenland. De werkgroep staat open voor iedereen die geïnteresseerd is in mossen en/of lichenen, leken of gevorderden. Op de excursies worden beginners met zorg opgevangen (educatie). Er wordt tevens veel gewerkt aan feed-back naar de leden. Met dit alles poogt de werkgroep zijn steentje bij te dragen aan zowel mossen- en lichenenstudie, als aan het natuurbehoud.

**Ook jij kan iets bijdragen aan deze
nieuwsbrief!**

Blad- en levermossen in de Dierentuin van Antwerpen

Juul Slembrouck, Drakenhoflaan 147, 2100 Deurne (Antwerpen)

In het raam van het stelselmatig onderzoek van de urbane flora door de werkgroep F.O.N. (Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud) afdeling vaatplanten (een initiatief van Erik Molenaar) werd het F.O.N. afdeling Mossen en Lichenen uitgenodigd om de mossen te bekijken in de Antwerpse Dierentuin, gelegen in het hartje van de stad.

Tijd (!) werd gevonden op 21.3.2007. In stedelijk milieu zijn vooral steenbewonende mossen te verwachten. Bovendien is een flink deel van de dierentuin bekend om zijn kunstmatige rotsen, die voor een groot deel dateren van de 19e eeuw en voor een indrukwekkend landschap zorgen. De tuin is niet zonder reden als landschap beschermd (Koninklijk Besluit 28/6/1983).

Op één voormiddag werden 28 soorten bladmossen en 2 soorten levermossen verzameld, het loonde dus de moeite. Tijdens een tweede speurtocht in de maand september werd gekeken in de delen die in de lente niet bezocht werden. Naast Paraplutjesmos werden geen nieuwe soorten aangetroffen.

De soorten worden gerangschikt volgens hun groeiplaats en onderverdeeld in ecologische groepen sensu *Dirkse & Kruijssen* (1998), op basis van *Runhaar et al.* 1987. Het 'karakter' van de soorten volgt *Siebel & During* (2006). Het cijfer dat aan de naam voorafgaat is het herbariumnummer van Steller, waaronder het betreffende mos in de Nationale Plantentuin van Meise is gedeponeerd.

1. Pioniers (Groep P 48 = vochtige, zeer voedselrijke bodem)

Deze groep wordt maar door twee soorten vertegenwoordigd. Gewoon krulmos (*Funaria hygrometrica* -6093), een zwerver die nabij de poort bij de "melkerij" uitbundig tussen de straatkeien groeit. Paraplutjesmos (*Marchantia polymorpha*) is eveneens een zwerver die vaak voorkomt op plaatsen die met herbiciden bespoten werden.

2. Soorten van graslanden (Groep G)

Uit deze groep werden geen soorten gevonden. De gazons blijken vaak "heraangelegd" te worden. Daardoor krijgt b.v. het zeer algemene Gewoon haakmos, een kenmerkende soort van tamelijk oude graslanden, hier geen kans.

3. Struwelen en bossen (Groep H 47 = vochtige, matig voedselrijke bodem)

Deze groep wordt door één soort vertegenwoordigd: Rond boogsterremos (*Plagiomnium affine* - 6097), een langlevende pendelaar.

4. Water en verlandingen (Groep V en W)

Uit deze groep werden geen soorten gevonden, aangezien de waterpartijen van de zoo ontoegankelijk zijn en overal bestaan uit betonnen constructies.

5. Stenig substraat (Groep E 63 ms = droog, voedselarm, basisch)

Hoofdzakelijk op de (kunstmatige) rotsen :

Kolonisten

- Gewoon smaragdsteeltje (*Barbula convoluta*- 6080) (a)
- Oranjesteeltje (*Bryoerythrophyllum recurvirostre*- 6098)
- Gewoon pupersteeltje (*Ceratodon purpureus*) (c)
- Zilvermos (*Bryum argenteum*)

- Gedraaid knikmos (*Bryum capillare* -6083) (b)
- Grijze haarmuts (*Orthotrichum diaphanum*) (b)
- Gewoon muursterretje (*Tortula muralis*-6085)
Tortula muralis var. *aestiva*

Fragmentatiekolonist

- Vioolsterretje (*Syntrichia montana* - 6090)
- Daksterretje (*Syntrichia ruralis* var. *ruralis* - 6089) (e)
- Groot duinsterretje (*Syntrichia ruralis* var. *arenicola* - 6091) (e)
- Gerimpeld kronkelbladmos (*Tortella tortuosa* - 6094) (f)

Kruipers

- Gewoon pluisdraadmos (*Amblystegium serpens* - 6095)
- Boomsnavelmos (*Rhynchostegium confertum* - 6081) (a)

Nomaden

- Gewoon muisjesmos (*Grimmia pulvinata* - 6079) (d)
- Muurachterlichtmos (*Schistidium crassipilum* - 6082)

Blijver

- Recht palmpjesmos (*Isoetecium alopecuroides* - 6087) (g)
- Dit mos kende als boombewoner blijikbaar zijn plaats niet goed.

Opmerkingen

- (a) Samen met Gewoon dikkopmos en Boomsnavelmos (op bomen en stenen) vormen deze soorten de absolute meerderheid qua groeiplaatsen en bedekking in de ZOO.
- (b) Deze soort groeit even graag op bomen en komt o.a. uitbundig voor op de "hoge brug".
- (c) Alhoewel deze soort bekend staat als het 'onkruid' van de mossen, is ze hier een zeldzame verschijning. Blijkbaar zijn er vrijwel geen "zure" substraten in de ZOO te vinden.
- (d) Alhoewel de ZOO bezaaid is met rotsen vindt dit zeer algemeen mos hier slechts nabij de 'hoge brug' zijn echte stek en komt elders slechts spaarzaam voor.
- (e) In de omgeving van de Pelikanenvijver werden niet minder dan drie soorten 'sterretjes' waargenomen! Vanwege de fel rood gekleurde glashaar (uittredende nerf) werd even aan Groot duinsterretje gedacht.
- (f) Deze soort vonden wij ook in het Boekenbergpark (Deurne - Antwerpen), het vroeger Brits militair kamp van Grobbendonk en in Mol (Buitengoor), maar als rotsbewoner vinden wij deze enkel massaal in het Maasdistrict; elders in het land is ze zeldzaam en in Nederland zoekt ze graag (betonnen) bruggetjes en zo op (Van Tooren & Sparrius, 2007) en breidt zich in het land uit, naarmate het beton ouder ('rijper') wordt.
- (g) Het Recht palmpjesmos is eerder in de Ardennen echt thuis. In Nederland komt de soort op de Rode Lijst voor als "Kwetsbaar", maar is sedert ca. 1980 aldaar flink in optocht (Van Tooren & Sparrius 2007). Misschien ook bij ons? Wij vonden deze soort ook in het Kempens district, met name in het Buitengoor.

6. Stenig substraat (E 40 ms = vochtig)

Deze groep moet het in de ZOO met aardig wat minder soorten stellen, hoofdzakelijk op de grond, langs verharde paden

Kolonist

- Grof korrelknikmos (*Bryum dichotomum* - 6088) (a)

Kruiper

- Gewoon kantmos (*Lophocolea bidentata* - 6096) (b)

Broedkolonist

- Halvemaantjesmos (*Lunularia cruciata* - 6086) (c)

Opmerkingen

- a) De leidinggevende groep taxonomen heeft in 2006 *Bryum dichotomum* (oude naam *Bryum bicolor*) met *Bryum barnesii* gelijkgesteld. Volgens de oude opvatting hebben wij in de ZOO *Bryum barnesii* opgemerkt langs paden en *B. bicolor* op de hoge brug.
- b) Deze soort werd gevonden op een vrij grote vlakke natuursteen, hetgeen ons wat in verwarring bracht omdat dit mos (vooral) van liggend dood hout en tussen gras gekend is. Maar Philippe De Zuttere bevestigde de naam. Overigens is het mosje ijverig bezig zich vanaf de platte steen naar het omgevend grasland te verplaatsen.
- c) Dit is de soort bij uitstek van de oude stadswijken van Antwerpen (Slembrouck, 2002). In de ZOO komt deze voor als bewoner van voegen in metselwerk (kiosktrappen) en zeldzaam terrestrisch als pionier op een niet geharkte plaats tussen sierstruiken.

7. Stenig substraat (E 20 ms = nat)

Kruiper

- Beekmos (*Leptodyctium riparium* - 6084)

Op een kunstmatig glijdend watervalletje en rots maakt het Beekmos van deze 'on-natuur' meteen iets aantrekkelijk en natuurlijks!

8. Rot hout (Groep E 00rh)

Het Gewoon dikkopmos (*Brachythecium rutabulum* - 6092) komt over heel de aarde voor op (bijna) alle mogelijke substraten.

In de ZOO komt deze kruiper vooral voor op liggend dood hout van groot volume en op muurtjes, in aanraking met de grond. Deze soort is echter nergens zeer algemeen.

9. Schors (E 01ef –voedselame, zure schors en E 02 ef – voedselame, neutrale schors)

Van de boombewonende ("epifytische") mosssoorten vonden wij er slechts vier

Kolonist

- Gewoon sikkelsterretje (*Dicranoweisia cirrata* - 6078)

Kruiper

Gesnaveld klauwtjesmos (*Hypnum cupressiforme* - 6075)

Zijdeklauwtjesmos (*Hypnum resupinatum* - 6099)

Blijver

Fijn laddemos (*Kindbergia praelonga* - 6077)

Fijn laddemos werd slechts tweemaal aangetroffen : éénmaal op de voet van een van de zeldzame Vieren, die men in de ZOO opmerkt en éénmaal op een open plekje tussen de aanplant van de bodembedekker *Pachysandra terminalis*.

Deze vier soorten zijn zeer algemeen, ook in het stedelijk milieu, maar hier erg spaarzaam aanwezig. Wij aanzien *Hypnum resupinatum* als een volwaardige soort, hoewel zij officieel als een variëteit van *H. cupressiforme* wordt aanzien.

Overweging

Slechts enkele bomen vertonen mossenbegroeiing van enige omvang. Voor het (Antwerps) stedelijk (ook park-)milieu is dit geen nieuws. Ook in het aan mossen soortenrijke Boekenbergpark (ca 11 ha) en in het Rivierenhof (ca 80 ha), beide in Deurne-Antwerpen, zijn met mos begroeide bomen eerder zeldzaam.

Verder werden géén “exotische” soorten gevonden, ondanks de aanplant van de meest verscheidene soorten exotische sierplanten en de aanwezigheid van een groot aantal exotische dieren. Bryologisch bekeken zijn de wintertuin en de wandelweg doorheen het reptielengebouw ‘woestijnen’ en dat vonden wij wel wat teleurstellend. Aan de spontane, althans niet opzettelijk ingevoerde exotische vaatplant in de ZOO, de Nieuw-Zeelandse watemavel (*Hydrocotyle novae-zelandicae*), (Billiet 2004) hoopten wij een exotisch mosje te kunnen toevoegen, maar dat werd dus niets.

Tips voor “beheer” van de mosflora in de ZOO

- De kunstmatige en natuurlijke rotsen nooit ontdoen van mossen (wat op dit moment gelukkig niet gebeurt)
- Waar er zich terrestrisch of op muurtjes mossen vestigen, ervoor zorgen dat op deze plaatsen de mosflora niet wordt verwijderd bij het tuinieren.
- Uitkijken waar (vooral vochtige) plaatsen vrij van omspitten of harken kunnen blijven. Bijvoorbeeld in de strikte omgeving van het stortbeekje-met-rotsen op de helling naar het reptielengebouw toe.
- Het behoud van liggend dood hout van groot volume als decoratief element is een reeds toegepaste beheermaatregel, maar levert op dit ogenblik (nog) geen overeenkomstige koloniaties van mossen op. Toch is het belangrijk dat men hiermee doorgaat!
- De stobben van omgehakte (dode) bomen niet uitgraven.

Besluit

Hiemee werd aan de inventaris van de in de tuin voorkomende planten (wat is dat al lang geleden) ook een (eerste) inventaris van de mossen toegevoegd. Dit onderzoek is eveneens een aanvulling op het recente lichenenonderzoek (Van den Broeck 2007).

Deze eerste studies van de *cryptogamen midden in de grootstad Antwerpen* zijn een ander aspect van de bryologie en de lichenologie.

Tenslotte is het bekend dat de ZOO te kampen heeft met een zeer lage grondwaterstand. Dit kan één van de oorzaken zijn, dat het geheel, bryologisch

bekeken, een eerder “droog” biotoop vormt en voor epifytisch groeiende mossen geen gunstige biotoop vormt.

Met dank aan Ludo Soulliaert, verantwoordelijke voor de beplantingen in de ZOO voor de uitnodiging tot onderzoek en voor de blijken van belangstelling tijdens de inventarisatie.

Literatuur

BILLIET, FRIEDA (2004) *Hydrocotyle novae –zelandiae* dans le jardin zoologique d’Anvers, nouveau pour la Belgique, Dumortiera 82 : p. 26-27

DIRKSE, G.M. & B.W.J.M. KRUIJSEN (1993) Indeling in ecologische groepen van de Nederlandse blad- en levermossen, Gorteria 10 : p. 1-29

RUNHAAR, C.L.G. , G. GROEN, R. V.D. MEIJDEN & R.A.M. STEVERS (1987) Een nieuwe indeling in ecologische groepen binnen de Nederlandse flora, Gorteria 13 : p. 276-359

SIEBEL, HENK & HEINJO DURING, M.M.V. ANDRÉ SOTIAUX EN HERMAN STIEPERAERE (2006) Beknopte mosflora van Nederland en België, KNNV, 559 pp.

SLEMBROUCK, JUUL, VERA TETSCH & ERIK MOLENAAR (2002) Mossen in de oude binnenstad van Antwerpen, in Natuurpunt-Nieuwsbrief 2e jg, nr. 4, p. 11-17

VAN DEN BROECK, DRIES (2007) Korstmossen in de binnenstad. Een inventarisatie in de ZOO van Antwerpen, in Natuurpunt-Nieuwsbrief 7^e jg. p. 7-8.

VAN TOOREN, M.F. & L.B. SPARRIUS (2007) Voorlopige verspreidingsatlas van de Nederlandse mossen, BLWG van de KNNV, 350 pp.

***The Lichenologist* – Digitaal archief nu beschikbaar**

The Lichenologist” , het tijdschrift dat gepubliceerd wordt door “The British Lichen Society”, is het eerste wetenschappelijk tijdschrift dat zich exclusief wijdt aan de wereldwijde studie van lichenen.

Het complete archief van “The lichenologist” is nu digitaal beschikbaar op “Cambridge Journals Online” (<http://journals.cambridge.org>)

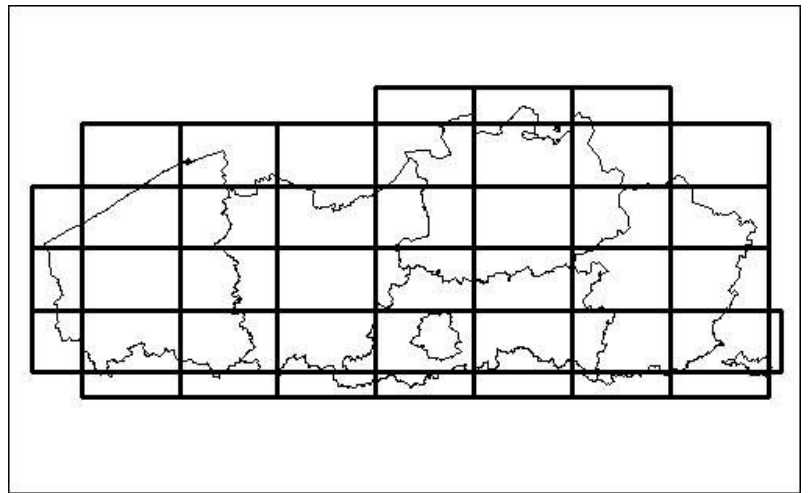
Deze toonaangevende en unieke online-gegevensbron geeft vlot toegang tot de inhoud van Volume 1 (gepubliceerd in 1958) tot volume 35 (gepubliceerd in 2003).

“The Lichenologist Digital archive” bevat elke artikel dat gepubliceerd werd tussen 1958 en 2003. Dit omvat ongeveer 1.550 artikels op 14.600 pagina’s in pdf-formaat.

Voor meer informatie en prijzen kan u hier terecht : jnlsales@cambridge.org

Nieuwsbrief PLANTEN

Plantenwerkgroepen Natuurpunt

In het Vlaamse land zijn tientallen plantenwerkgroepen actief binnen Natuurpunt. Zij organiseren i.s.m. de natuurvereniging talloze excursies. De meeste excursies staan open voor beginners, er wordt dan expliciet aandacht besteed aan educatie.

Veel werkgroepen doen aan inventarisatie op kilometerschaal (via het 'IFBL-raster') in het kader van atlasprojecten. Een reeks werkgroepen spitst zich evenwel toe op de studie en inventarisatie van natuurgebieden. Tijdens een aantal activiteiten van de werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud wordt zelfs zeer nadrukkelijk aan vegetatiekunde gedaan (vegetatie-opnamen). Je krijgt als vrijwilliger de kans om hieraan actief deel te nemen en bij te leren.

Informatie inventarisatie & monitoring:

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Coördinator
Planten, mossen, lichenen, fungi
Coxiestraat 11
2800 Mechelen

tel. 015/29.72.22
fax. 015/42.49.21 (tav. Studie)

e-mail:
Roosmarijn.Steeman@natuurpunt.be

Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud FON

Voorzitter:
Erik Molenaar
Ferdinand Coosemansstraat 24
2600 Berchem
tel. 03/218.59.69

e-mail:
erik.molenaar@skynet.be

fon-o-foon 0474/35.53.69

FON-Website:
<http://users.skynet.be/fon/>

Website (algemeen):
<http://www.natuurpunt.be>
(Fauna & Flora)

Nationale Werkgroep Botanie NWB

Voorzitter:
André Van den Bergh
Vitsgaard 9
1745 Opwijk
tel. 052/35.05.18
GSM 0472/68.83.35

e-mail:
andre.vandenbergh@pi.be

**Ook jij kan iets bijdragen aan de
Nieuwsbrief Planten!**

Met de Nationale werkgroep Botanie op streeptocht in 2007

André Van den Bergh

Voorjaarsflora in de bossen rond Monstreux bij Nivelles

Op zaterdag 31 maart, een prille lentedag, mocht Chris de Caluwé het nieuwe plantenseizoen inzetten. Met 17 botanisten trok zij langs een smal paadje in de richting van het bos. Het "bois de l'Hôpital" was werkelijk bezaaid met Wilde narcissen. De ondergroei van een aantal hellingen had slechts één overheersende kleur: GEEL!! De traditionele voorjaarsflora was eveneens van de partij, ook al kwamen sommige plantjes pas uit de bodem. Muskuskruid, Daslook, Bosanemoon, Italiaanse en Gevlekte aronskelk, Amandelwolfsmelk (in Vlaanderen niet zo algemeen), Geel nagelkruid, Hondsdraf, Wilde hyacint (al in bloei), Gewone salomonszegel en Slanke sleutelbloem (slechts enkele toefjes). Maretak groeide in heel wat populieren langs de Thines, het meanderende riviertje, dat spijtig genoeg vervuild werd door huishoudelijk afvalwater. Blijkbaar is de waterzuivering in Wallonië niet beter dan in Vlaanderen. Op de nattere gedeelten van het bos vonden we een ander geel tapijt, nl. dit van Paarbladig goudveil, dat allicht minder intens kleurt, maar toch een prachtig plantje blijft. Ook de Bittere veldkers kon gedetermineerd worden. Verschillende pollen van een zegge met een breder blad dan Boszegge werden door Lucrèse vegetatief gedetermineerd als Slanke zegge. Ik heb de zegge ook nog eens nagekeken en kon de determinatie bevestigen. Even werd gedacht aan Bosmuur, maar het waren nog jonge plantjes en bij sommigen rezen twijfels, dus geen streepje op de lijst!! Nog interessante vondsten uit het bosgedeelte waren: Schaduwkruiskruid, Ruig hertshooi, alsook Eénbloemig parelgras. Een exemplaar van Tongvaren groeide in een verloren hoekje en op een akker werd Klein bronkruid aangetroffen. In een grazige bembel trof Chris nog Ruige leeuwentand aan en in een weiland kwamen meerdere ex. van Knolboterbloem voor. Chris vond ook nog een rozetje van Spits havikskruid. Misschien had ze wel gelijk, maar een zeldzaam havikskruid strepen op een klein rozetje leek me toch te gevaarlijk. Het was nog vroeg op het seizoen maar toch kwamen er 194 streepjes op de lijst.

Prille lente in en rond Liedekerke bos

Op 14 april was ikzelf aan de beurt om 21 gemotiveerde botanisten rond te leiden in een kilometerhok, dat als sinds 1972 niet meer gestreept was. Van het oorspronkelijke plan om eerst het bosgedeelte te verkennen werd afgestapt omwille van de vele joggers die de parkingplaatsen hadden ingenomen. Dan maar begonnen met het open veld rond het Liedekerke bos. Nico Wysmantel wou graag eens strepen, zodat ik me kon toespitsen op de stafkaart en ook zelf wat meer kon rondneuzen tussen dat wat groeide en bloeide. De wegkanten en akkerranden leverden maar een magere opbrengst met o.m. Duist, Ingesneden dovenetel, Reukgras, Gewone veldbies en Kamgras. Een verloren hoekje leverde toch Boskruiskruid op en een grotere bloem met 10 meeldraden van Vogelmuur leidde ons naar de determinatie van Heggenvogelmuur. Door een weide trokken we naar de Hollebeek aan de rand van Liedekerkebos, waar we een interessanter stukje te zien kregen: Gevlekte aronskelk, Daslook, Wilde hyacint, Bosanemoon, Bittere veldkers, Pinksterbloem, Paarbladig en Verspreidbladig goudveil. Terug naar de wagens, die verplaatst werden naar de parking aan het Liedekerke bos om daar in de luwte van

het bos de knapzak aan te spreken. Van het Liedekerke bos zelf lag slechts een klein hoekje in het kwartierhok en dan nog grotendeels op het privé terrein van Belgacom. Langs enkele uitgegraven stukken langsheen de Hollebeek konden we toch nog enkele pareltjes van de bosflora noteren: Slanke sleutelbloem, heel wat Grote keverorchissen, enkele planten van Heelkruid en Dotterbloem in het natste gedeelte. Verder troffen we er nog Ruige veldbies, Boskortsteel en Muskuskruid aan. De grote afwezige was Eénbes!! De streptocht was vrij vroeg gedaan, enerzijds omwille van het weinig gevarieerde hok en anderzijds omwille van het feit dat weinig of geen soorten met de flora moesten opgezocht worden. Nico bedankt voor het strepen van 201 taxa.

Leopoldskanaal tussen Bentille en Watervliet

Karel De Waele was gids en streper op 28 april in het Meetjesland.

Aantal deelnemers: 12.

Ondanks de vele omleidingen omwille van wegenwerken op de belangrijkste toegangswegen bereikte iedereen (toch bijna) op tijd de afspraakplaats. Samen met de reputatie van het hok als zogezegd "zwart hok" - d.w.z. niet meer verkend sedert 1972 - zorgde dit zeker niet voor een optimistische stemming bij de deelnemers. Het feit dat de kanaaldijk grotendeels overgroeid was met Dauwbraam en dat de oevers uit een (weliswaar voor vogels interessante) monotone rietvegetatie bestond, deed de stemming zeker niet stijgen. Maar als we achteraf de lijst van 171 soorten uitpluizen, moeten we constateren dat er toch enkele interessante vondsten werden genoteerd. Zo vonden we op één plek op de dijk een overvloedig populatie Akkerhoornbloem en Margriet en ook één plekje met Wilde marjolein en een ander plekje met Gevlekte rupsklaver. Maar we moeten toegeven dat we méér verwacht hadden van die dijk. Op één schaars plekje op de oever, vlak bij de brugvoet, waar het riet geen kans kreeg, stond toch ook een metertje Heen. En in de grachtjes naast de dijk, op dit moment met die warme periode praktisch volledig uitgedroogd, vonden we hier en daar mooie vegetaties met Penningkruid. En waar er toch nog wat water in de gracht stond was Witte (of Slanke ?) waterkers te zien. Op de akkers noteerden we Witte krodde en Rood guichelheil. En op de bewoonde Mariapolderdijk vonden we uiteraard nogal wat soorten die daar dank zij de mens verwilderd waren, zoals Mierikswortel, Bosvergeet-me-nietje en Kleine zandkool.

Al met al toch een mooi lijstje voor een "zwart hok". En om terug te keren op die rietkraag, tot onze vreugde (alhoewel die Meerkoet daar niet zo blij mee was) zagen we daar een Bruine kiekendief jagend voorbijvliegen.

Meerspoort-Donk te Oudenaarde

Op 12 mei verzamelden 13 deelnemers op de parking van de Delhaize te Oudenaarde, voor een verkenning van het gebied Meerspoort-Donk. Voor deze vroege stadstocht bij een met wind en regenvlagen doorspekt weerbeeld leken de verwachtingen niet al te hoog gespannen. Het was aan Karel en de twee plaatselijke gidsen Nico en Jan om ons van het tegendeel te overtuigen.

Het zoeken wordt aangevat op de parking zelf, waar men in de overhoekjes reeds grondig met de gifspuit was tekeer gegaan: Viltige en Harde basterdwederik, Brede wespenorchis en Ringelwikke zijn enkele van de soorten die het in deze fytofobe omgeving toch nog uithouden. Dit zijn dan ook de eersten die aangestreept worden.

Achter de gebouwen van de Delhaize dringen we vervolgens een perceel alluviaal bos binnen, waar we - na het nodige klauterwerk - al dra versteld staan van de plantenrijkdom die hier te vinden is. Zo groeien er onder andere Zwarte bes, Dotterbloem, Poelruit, Holpijp en een uitgebreide populatie Zomerklokje in de schaduw van twee grote flatgebouwen. Voorwaar een vreemd gezicht!

De nabijheid van de mens wordt later nogmaals onderstreept door de vondst van een groot aantal exemplaren Wit hoefblad, die vegetatief overigens niet zo eenvoudig te onderscheiden blijkt van het eveneens aanwezige Klein hoefblad.

We vervolgen het pad langs een complex van vijvers en natte hooilanden, afgewisseld met alluviaal broekbos. Meer en meer raken we overtuigd van de botanische waarde van het gebied en komt het ons onwaarschijnlijk over dat zulke mooie natuur zich zó dicht bij de stad nog kan handhaven.

Karel noteert ijverig Valse voszegge en Tweerijige zegge, Echte koekoeksbloem, Geoord helmkruid, Grote kaardenbol en Echte valeriaan. De Kleine watereppe zorgt als zo vaak voor enige twijfel, gelijkend als hij is aan het Groot moerasschem; dankzij de tanding op de bladrand en de aanwezigheid van een ring onderaan de bladsteel kan hij echter van deze laatste eenvoudig onderscheiden worden. Dat ook sterrenkrozen geen gemakkelijke klanten zijn, is in floristische kringen al lang geweten; de exemplaren die we wat verder in een poel vinden, blijken echter allemaal Stomphoekig sterrenkroos te zijn, herkenbaar aan de bladvorm en de niet-gevleugelde vruchten met opstaande stijlresten.

Na de nattere percelen begeven we ons op het talud van de spoorlijn, waar we onder andere nog Reuzenpaardenstaart, Roedewolfsmelk, Koningskaars en Akkerviooltje optekenen. Boudewijn vult eigenhandig de lijst aan met Ruige klaproos, de derde soort Papaver hier. Vlakbij de sporen is alles vakkundig doodgespoten; slechts een vegetatieve Aardaker, herkenbaar aan zijn blauwgroene kleur en boogvormig verlopende nerven, lijkt de zoveelste nutteloze spuitbeurt overleefd te hebben.

We vervolgen onze weg langs het fietspad onder het spoor door en vinden zo nog een kleine zegge, die we na enig detemineerwerk als Gewone bemzegge bestemmen.

Ondertussen begint het al laat op de voormiddag te worden en we keren terug naar de parking langs het geasfalteerde pad - uitgezonderd plaatselijk verkeer (of toch niet?) - vóór de twee lelijke flatgebouwen van deze ochtend. In de bermen hier groeien nog Klein streepzaad, Akkerkool en Veldlathyrus. De 'wechselfeucht'-tredzone tussen rijbaan en berm herbergt typische soorten als Geknikte vossenstaart en Getand vlotgras.

Weer bij de auto's aangekomen genieten we - tot grote hilariteit van de winkelende medemens - van een verkwikkende picknick tussen de auto's. Verkwikkend doch helaas slechts kort, want een felle regenbui dwingt al snel de deelnemers in hun wagen of onder een openstaande kofferklep.

Na de middag gaan we dadelijk richting een tweetal natte hooilanden, een 'overschot' en resultaat van een wat perverse grondruil, volgens Karel. Niettemin duidelijk met kunde beheerd door de gemeentelijke overheid (dat mag ook wel eens gezegd worden). We vinden er dan ook niet de minste aan bijzonderheden, zoals Grote ratelaar, een uitgebreide populatie (!), Scherpe zegge en Moeraswalstro.

Na deze opener steken we de N60 over en gaan richting Donkvijver, waar we ons in het ingezaaide gazon al dadelijk moeten buigen over een vreemde schembloemige: een *Oenanthe* wordt gezegd, maar welke? Eens te meer vandaag wordt de literatuur bovengehaald en een plant wordt uitgegraven om de knolletjes te bekijken. De bloeiwijze wordt nauwkeurig bemonsterd en er wordt gezocht naar de voor determinatie onmisbare vruchten. Wanneer die uiteindelijk gevonden worden, kan de plant op naam worden gebracht als Weidekerveltorkruid, een zeer zeldzame bewoner van alluviale graslanden en hier ongetwijfeld aangevoerd bij de aanleg van de ligweide. Niet oorspronkelijk dus maar evenwel een prachtige vondst! (noot van Karel achteraf: navraag bij Wouter van Flo. Wer leert ons dat die plant daar lang geleden toch al gesignaleerd was)

In de oeverzone van de vijver tekenen we nog Kalmoes op, benevens een gordel van Scherpe zegge en hier en daar Grote egelskop. In het ondiepe water wordt *Zannichellia* gevonden, samen met Damwier (*Enteromorpha* sp.) en characeën.

Terwijl we de vijver zo volgen, naderen we stilaan de rand van het hok, zodat we onze weg afbuigen naar het fietspad van deze morgen, onderaan het spoortalud, en zo terugkeren naar de Delhaize. Eens daar aangekomen, blijkt Karel echter nog een waardige afsluiter in petto te hebben...

Hoewel we vermoeid zijn, is onze nieuwsgierigheid dan ook meteen weer gewekt. We volgen onze streper over de baan en via de woonwijk daar, dringen we binnen in een grazig perceel, goed verstopt tussen de spoorweg en het kanaal. Hier bevindt zich een gekende groeiplaats van twee kleinoden, de één al zeldzamer dan de andere. Na wat zoekwerk blijkt alvast de Bijenorchis onvindbaar. Ofwel is de soort niet (langer) aanwezig óf er is wat anders aan de hand, waarvan de spadebrede 'putjes' in de begroeiing ons misschien al enige aanwijzing geven...

Dat we niet tevergeefs gekomen zijn, bewijst de vondst van Addertong, de tweede zeldzaamheid en eerder toevallig ontdekt door Jean, die zich neerveide voor een foto van wat anders. Terwijl de zeldzame varen uitgebreid wordt bekeken en besproken, wordt het nu toch stilaan tijd om af te sluiten. Echter niet voor we nog Sofiekruid vinden in een heraangelegde gracht naast de rijbaan.

We hebben alvast een goed gevoel bij deze streeptocht, en het duizelt ons bij de 290 soorten die we hebben ontmoet. Dit kilometerhok in Oudenaarde zullen we niet licht vergeten.

De Groenevelden te Mariakerke (Gent)

Op zaterdag 9 juni waren we te gast in de thuishaven van Jean, maar deze laatste moest naar een begrafenis van een familielid, zodat Karel de taak als gids op zich nam. Karel voerde ook de streepkarwei uit, waarvoor dan ook dank. De opkomst lag nogal aan de lage kant en allicht had het regenweer daar iets mee te maken of waren het de verkiezingen op zondag!!!! Met 8 enthousiaste botanisten trokken we naar het domein van het Seminarie, dat gedeeltelijk in het hok lag en waarvoor Karel toelating had gekregen van de verantwoordelijke. De streeplijst kreeg een plastieken bescherming en de inventarisatie kon van start gaan. Het invasieve Parelvederkruid, samen met heel wat Dwergkroos groeiden in het water van de omwalling en Muurvaren bevolkte één van de toegangsbruggetjes naar het kasteel. Maar de opvallendste verschijningen op dit terrein waren wel de Wegdistel en de Koningsvaren.

De verkenning van de Groenevelden, een natuurontwikkelingsgebied nabij de stad Gent, leverde eveneens heel wat interessante vondsten op. *Groenlandia densa*, een fonteinkruid met tegenoverstaande bladen dat in één van de plasjes voorkomt, werd evenwel niet teruggevonden. De plas was immers uitgedroogd waardoor de plant niet meer terug te vinden is. We troffen er wel Waterpostelein, Tenger fonteinkruid en Fijne waterranonkel aan en bovendien konden we nog eens duidelijk het verschil waarnemen tussen Getand en Stomp vlotgras. Ook de bermen van de Ringvaart, alsook de wegbermen van de R4 deden hun duit in het zakje en leverden Grote engelwortel, Stijf barbarakruid, Valse voszegge, Hoge cyperzegge en Kleine leeuwentand op. Zelfs enkele gazons van aanpalende woningen hadden enkele verrassingen in petto: Draadklaver groeide er tussen Kleine klaver en de vondst van de dag was Muskusreigersbek. In die gazon hadden we inderdaad een bijzondere reigersbek gevonden, die na een ietwat overhaaste determinatie als een misvormde Gewone reigersbek gestreept werd. Maar Hedy was niet overtuigd en raadpleegde 's avonds verschillende flora's en kwam tot de bevinding dat het Muskusreigersbek was. Na overleg met de andere deelnemers bleek iedereen op dezelfde lijn te zitten en kon de streeplijst gecorrigeerd worden. Een fantastische dag met niet minder dan 283 taxa.

Het oud spoorwegstation te Weelde en Baarle Hertog

Na de zomerstop mocht Luc Van Craen op 28 juli het tweede gedeelte van ons programma inzetten met een planteninventarisatie aan het oud station te Weelde, een grensoverschrijdend hok met een stukje van de Belgische enclave Baarle Hertog in Nederland. De laatste regenwolken trokken richting Nederland toen Luc de 16 deelnemers naar de parking op het terrein van het oud spoorwegemplacement loodste. Het was van meet af aan duidelijk dat hier een voor Vlaanderen rijke verscheidenheid aan planten voorkwam, al moet ook één en ander gerelativeerd worden, gezien de talrijke storthopen van tuinafval. Het voormalig spoorwegterrein was er degelijk omgetoverd in een waar plantenparadijs met planten als Gele kamille, 5 soorten Verbascum, nl. Mottenkruid, Koningskaars, Keizerskaars, Melige toorts en Zwarte toorts, bovendien ook Kleine steentijm, Wouw, Wilde reseda, Welriekende agrimonie, Borstelkrans, Akkerklokje, Zomerfijnstraal, Geel walstro, Viltganzerik, Zeepkruid, Bleekgele droogbloem, Kaal breukkruid, Stijf havikskruid, Zachte wikke, Zandblauwtje, Mantelanjer, Eénjarige hardbloem, Gestreepte leeuwenbek, Kromhals, Vijfdelig kaasjeskruid, Kattendoorn, Hartgespan en Klein vogelpootje. Daarnaast troffen we duidelijk uit tuinafval verwilderde planten aan, zoals: Wilde akelei, Lievevrouwebedstro, Venkel, Salie en Heemst. Ook bij Mottenkruid en Hartgespan hebben we de nodige bedenkingen!! We kunnen ons dan

ook afvragen welke waarde zulke waarnemingen van zeldzame soorten in Vlaanderen dan wel hebben!!

Naast de oude spoorwegbedding vonden we ook nog een ven met Veelstengelige waterbies en Dopheide. Er zijn niet veel hokken in Vlaanderen waar 302 taxa in één vierkante km kunnen gevonden worden, maar Weelde is er één van en bovendien konden we er genieten van een zeer leerrijke determinatietocht.

De Koeheide te Bertem

Op 11 augustus was de Vlaams-Brabantse leemstreek met zijn holle wegen aan de orde. Etienne Ruys verving Eddy Macquoy als gids en had voor de 20 botanisten een parking aan een dorpscafé gereserveerd, op wandelafstand van het kilometerhok. Met een mooi zomerzonnetje konden we zowel 's middags als na de wandeling op het terras genieten van een frisse pint, ook al kon de waard de Jupiler niet van de Stella onderscheiden, wat ook meegenomen was!

In de goot langs de straatkant vonden we de adventief Hoge fijnstraal (*Conyza sumatrensis*), alsook Groene naalbaar, Klein liefdegras en Straatliefdegras (*Eragrostis multicaulis*) en in een voortuin werd Doffe ereprijs (Na zorgvuldige determinatie ter plaatse, rijzen toch enkele twijfels daar Leo Andriessen beweerde dat deze plant in Vlaanderen zou uitgestorven zijn en volgens de gegevens van Wouter Van Landuyt blijkt dit nog te kloppen: sinds 1975 werd Doffe ereprijs niet meer waargenomen in Vlaanderen - dus toch een twijfelachtige determinatie zonder herbariummateriaal) op naam gebracht. Aangezien er maaiwerken bezig waren in het natuurgebied op de helling, trokken we eerst naar deze heischrale weilanden, waar we o.m. Grasklokje, Rapunzelklokje, Echt duizendguldenkruid, Geel walstro, Bleekgele droogbloem, Zandblauwtje en Beemd kroon aantreffen. De rand van de hoger gelegen akker was goed voor heel wat Akkerhoombloem en de mooie holle wegen herbergen Tongvaren en Echte guldenroede. Verder groeiden in de wegbemen nog Fijne ooievaarsbek, Dubbelkelk en Hertshoornweegbree, alsook Heggenrank en Wilde marjolein. Zowel botanisch als landschappelijk was dit hok zeker de moeite waard, maar misschien zijn we al zo verwend door al onze buitenlandse waarnemingen dat we ook al zeldzame soorten voor Vlaanderen alledaags beginnen te noemen. Op de streeplijst noteerden we 241 soorten.

Het oud kanaal te Arquennes

Op 25 augustus werden we verwacht aan de kerk van Arquennes, waar Luc en Chris ons verwelkomden en ons naar een parking aan het oude kanaal Brussel – Charleroi loodsten. Luc liet de 19 botanisten eerst wat rondneuzen rond een oude sluis, waar al vlug enkele varens werden genoteerd: Tongvaren, Steenbreekvaren, Muurvaren en Blaasvaren. Plat beemdgras groeide boven op de muren en Zwart tandzaad en Blauw glikkruid verkozen de natte onderzijde van dit vervallen bouwsel. We vervolgden langs de open kanaaloever, waar o.m. Gewone agrimonie, Wilde marjolein, Borstelkrans, Rapunzelklokje, Valse voszegge, Pluimzegge, Fijne ooievaarsbek, Donderkruid en Slangenkruid gedetermineerd werden. Wie ook eens naar boven keek, kon nog Maretak ontwaren tussen het dichte bladerdek en Heggenrank en Bosrank slingerden zich vredig naast mekaar in het gebladerte. Aan een andere vervallen sluis keerden we via de beboste oever terug naar de wagens. Ruig klokje, Amandelwolfsmelk en Muursla vulden de streeplijst aan. Na de middag trokken we naar het kasteelpark van het Château du Rocq, waar Boskortsteel, Hondstarwegras, Vreemde ereprijs en Glanzende ereprijs werden gevonden. Uit de vijver werd Schedefonteinkruid en Gekroesd fonteinkruid opgevisd. Het kasteel zelf

was voorzien van een restaurant en het geheel zag er nogal luxueus uit, maar Luc beloofde ons dit restaurant te reserveren voor de jaarvergadering 2008. Uitkijken maar!! Weg van dit mondaine oord kozen we de richting van het open veld, waar langs een maïsakker massaal Kransnaalbaar groeide, om via een bosje langs een oude steengroef af te dalen. Dit was wel iets te hoog gegrepen want we hadden geen bergmateriaal mee om zo'n afdaling te wagen. Dan maar rechtsomkeer door de weilanden, waar we aan de bosrand nog Wrangwortel aantroffen. Terug op de begane weg langs het kanaal konden we in de groef kijken, die helemaal onder water stond. Aan de rand ervan vonden we nog Viltganzerik, waardoor het totaal aantal streepjes op 315 kwam.

De Arenbergpolder te Kieldrecht

Op 8 september was René Maes aan de beurt als gids voor een botanische studietocht in en rond de Arenbergpolder te Kieldrecht. De 17 deelnemers konden, ondanks de dreigende koeltorens van de kerncentrale van Doel en de nakende uitbreiding van de Antwerpse haven, die tot voor de dorpskom van Kieldrecht zal komen, nog genieten van een bonte afwisseling van planten die gedijen in zoute, zoete en brakke leefomstandigheden. Zo werd speciaal voor Joost, die enkel de voormiddag kon blijven, eerst een zoute kwelzone in een weide bekeken, waar Zulte en een grote pol Zilte zegge, Zilte rus, Schorrenzoutgras, Aardbeiklaver en Melkkruid het naar hun zin hadden. René leerde ons dat door de opspuiting van de polder de kweldruk op andere plaatsen wordt verhoogd, zodat hier en daar van deze zoute kwelzones ontstaan. Langs de straatkant een merkwaardige vondst van Smal vieskruid dat waarschijnlijk van de opgespoten terreinen kwam. Verder vonden we op de dijken en langs de wegganten o.m. Glanzende ereprijs, Kleine majer, Gewone agrimonie, Zwarte mosterd, Witte mosterd, Steenraket, Zeegerst, Gevlekte rupsklaver, Kattendoorn, Dubbelkelk, Viltig kruiskruid, Driabloemige nachtschade, Geelrode naalbaar en Blauwe waterereprijs. Ook Papegaaienkruid en Asemambrosia ontbraken niet op het appél. Alvorens een nieuw natuurontwikkelingsgebied uit te kammen, waar een hele zwerm Canadese ganzen huisden, kreeg Karel van een plaatselijke tuinier een omvangrijke initiatie. De speurtocht op dit vochtig terrein leverde toch nog enkele nieuwkomers op: Fraai duizendguldenkruid, Bleekgele droogbloem, Zilte greppelrus, Smalle rolklaver, Rode ogentroost, Goudzuring en Moeraszuring, Zilte schijnspurrie en Rode waterereprijs. Totaal aantal taxa: 231.

De Sambervallei te Landelies

Op zaterdag 22 september waren we te gast in Landelies, waar Luc en Chris voor de NWB een botanische tocht in de Sambervallei hadden gepland. De 10 deelnemers schrokken even toen Luc op de kaart een veel kleiner kilometerhok dan normaal toonde, maar hij had echter een kaart op 1/50.000 bij. Geen probleem dus en de inventarisatie kon aan het oud station van Landelies direct aanvangen met een begroeide muur, waar niet alleen Muurleeuwenbek, Spiesleeuwenbek, Muurvaren, Gele helmbloem groeiden, maar ook enkele verwilderde tuinplanten, zoals een zaailing van Amerikaanse tulpenboom en *Cotoneaster dielsianus*. Langs het spoor zelf viel naast Bezemkruiskruid niet veel te ontdekken. De weggant verderop langsheen een rotsachtige helling leverde Lancetbladige basterdwederik met zijn witte bloemen en Heggenduizendknoop met zijn sterk gevleugelde vruchten op. Een havikskruid zorgde voor een eerste geanimeerde discussie: was het nu Bos of Stijf

havikskruid?? De kenmerken klopten met geen van beide en er werd voorlopig niet gestreept. We zouden nog een paar keer met hetzelfde probleem geconfronteerd worden en uiteindelijk wezen de meeste kenmerken naar Boshavikskruid, hetgeen achteraf door Nico, die materiaal had meegenomen, bevestigd werd. Met de voeten in het water groeiden aan de vijver o.m. Geoord helmkruid, Blauw glidkruid, enkele horsten Pluimzegge en Gevleugeld hertshooi. Aan de overkant van de vijver waren we niet welkom. Misschien hadden we beter in het restaurant gereserveerd voor de middag, maar met dit prachtig nazomerweer zou geen enkel botanist de zonnige picknickplaats geruimd hebben voor een donker hoekje in een restaurant!! Op het talud van de spoorweg haakten de bloeiwijzen van de Kransnaalbaar in mekaar en uitgebloeide Ruige klapprozen, Wouw en Slangenkruid trokken onze aandacht. Roland zag tussen enkele kibbelende buizerds een visarend zweven. Langs het jaagpad van de Samber keerden we terug naar de wagens, maar opnieuw werden de flora's bovengedaald voor een lipbloemige die als Wild kattenkruid gedetermineerd werd. Intussen vloog een schitterende blauwe flits boven het watervlak: een Ijsvogel!! Ook Hondstarwegras, Bemooievaarsbek, Knolboterbloem, Bouchons amarant, Echte guldenroede en Akkerereprijs kregen een streepje. Na de middag zocht Luc naar het pad dat ons in het bos moest brengen, maar bij gebrek aan een weg zocht hij er dan maar zelf een en dit lukte ook nog aardig om zo het bos te doorkruisen en langs de Samber af te dalen. Uit het bos kunnen we nog de volgende soorten vermelden: Mannetjesereprijs, Schaduwkruiskruid, Fraai hertshooi, Boswederik, Ruige en Grote veldbies. Nico bracht nog Gegroefde veldsla op naam en dit op basis van meegenomen materiaal. Totaal aantal taxa: 291.

Kanaalbermen van de Zuid-Willemsvaart te Neeroeteren

Op zaterdag 6 oktober mocht ikzelf 14 deelnemers gidsen in een kilometerhok in het verre Limburg. Fons en Ward waren ook van de partij, zodat we met deze twee planten-jachthonden de zekerheid hadden dat geen enkel plantje zou vergeten worden. Er hingen nog enkele mistflarden boven het kanaalwater van de Zuid-Willemsvaart toen we de auto's parkeerden onder een brug. We gingen onmiddellijk van start langs de oever en konden al vrij vlug enkele typische oeverplanten strepen: Zwart tandzaad, Kalmoes en Valse voszegge. Aan de hand van een bladstengeldoorsnede leerden we het vegetatieve verschil kennen tussen Groot en Klein hoefblad. Groot hoefblad heeft twee gevleugelde randen op de bladstengel en de doorsnede vertoont een duidelijke holte, daar waar Klein hoefblad een gootje op de bladsteel heeft en de doorsnede slechts een sleutelgatopening oplevert. Langs de maïsakkers vonden we Geelrode naalbaar, Kransnaalbaar, Bouchons amarant, Groene naalbaar en *Panicum dichotomiflorum*. Daarenboven viel het op dat Gele ganzenbloem algemeen verspreid voorkwam, misschien verwilderd uit ingezaaide exemplaren!! Op de site van een KMO-zone troffen we enkele prachtexemplaren aan van de zeldzame Akkerleeuwenbek. Na de middag zorgde de verdere exploratie van de kanaalbermen nog voor enkele fraaie vondsten: Grote engelwortel, Pluimzegge, Hoge cyperzegge en Blauw glidkruid. In het water dreef Duizendknoopfonteinkruid en in de grazige bermen brachten Rapunzelklokje, Grasklokje, Zandblauwtje, Hazenpootje, Goudhaver, Geel walstro en Muskuskaasjeskruid wat kleurvariatie. Akkerereprijs met zijn enkel met klierharen bezette vruchten groeide op de scheiding tussen akker en wegrand en op een wintertarweakker vonden Ward en Fons nog Akkerandoorn, alsook Akkerleeuwenbek. Langs een zijkanaaltje dat helemaal met Dwergkroos was dichtgegroeid leerde Leo Andriessen ons nog de Amerikaanse vlier (*Sambucus canadensis*) kennen. De intense zoektocht in dit kwartierhok leverde uiteindelijk 270 taxa op.

De stadsrand van Kortrijk

Op 20 oktober was Willy Herremans aan de beurt om het plantenseizoen af te sluiten. Hij mocht de 12 deelnemers praktisch rondleiden in de achtertuin van zijn vroegere werkgever. Een koude oktobernacht met heel wat rijm op het gras zorgde voor een diepblauwe hemel tijdens het ochtendgloren. Het beloofde een stralende dag te worden en Willy liet het niet "koud" worden want we gingen onmiddellijk van start in het aanpalende terrein. De Kransnaal daar was er goed vertegenwoordigd, maar we vonden ook zijn familielid "*verticilliformis*" met zijn haakjes die naar boven gericht zijn op de tanden van de vruchten. *Echinochloa frumentacea* was een adventieve Hanenpoot die we er ook aantreffen samen met Papegaaienkruid en Groene naal daar. Een nogal grote bloem van een Jacobskruid deed ons twifelen en de flora's werden bovengehaald, maar het bleek toch om Jacobskruid te gaan. Gingelkruid, Hoge fijnstraal en Zeegroene zegge waren ook nog opvallende taxa die genoteerd werden. Langs de straatkant troffen we Klein liefdegras en Straatliefdegras (*Eragrostis multicaulis*) aan, alsook Kleine zandkool. Na de middag werd een kasteelpark met vijver uitgekamd en werden de resterende braakliggende stukken verkend. We vonden nog Echt duizendguldenkruid, Dubbelkelk, Bitterkruid en zowel Late als Canadese guldenroede. Bij deze laatste twee konden we het verschil in beharing op de bladeren eens nader bekijken. Enkele rozetten van Wegdistel in de wegkant trokken onze aandacht en Chris determineerde nog Kleine leeuwentand met zijn gegaffelde haren op de bladeren. In een bietenveld naast een riante villawijk groeide nog een zaailing van de Tulpenboom.

Als toemaatje trok Willy met ons nog naar het natuurreservaat "De Kleiputten", waar ook de mensenhand een flinke invloed had. Naast de zware klei die aan onze stapschoenen kleefde, groeiden er meerdere ex. van Heen aan een poel, een eigenaardige plaats voor een plant die zich in ziltere omstandigheden beter thuis voelt. Ook Dwergkroos dat op een andere plaats al aangetroffen werd, kwam er voor. Blijkbaar heeft dit Kroos ook al te Kortrijk zijn intrede gedaan. Uiteindelijk werden niet minder dan 255 soorten gestreept, wat zeker niet slecht is voor de laatste excursie.

Na de inventarisatie stelden we in groep een mooie evenwichtige excursiekalender op voor 2008.

Dank aan Karel voor het nalezen van de tekst, alsook voor de streeplijsten en verslagen van Bentille en Oudenaarde. Ook dank aan alle deelnemers voor het ijverig opzoeken en determineren van de talrijke planten tijdens het voorbije seizoen.

Programma NWB 2008

Zaterdag 29 maart Plantenstudiedag in de Sambervallei.

Samenkomst aan het station van Franière (bij Floreffe in de provincie Namur) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in een nog nader te bepalen kmhok, met de Samber, een spoorweg en hellingbos, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: Luc Allemeersch, tel. 02/361.60.54

Zaterdag 12 april Plantenstudiedag in het Berchembos.

Samenkomst aan de kerk van Neigem (bij Ninove, op de grens van O-Vlaanderen en Vlaams Brabant) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok E3-38-42, met het voorjaarsbos Berchembos, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: Cecile Heyse, tel. 0498/397.296

Zaterdag 26 april Plantenstudiedag op de zuidflank van de Kemmelberg

Samenkomst aan de kerk van Kemmel (W-Vlaanderen) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok E1-42-41, met de rand van het bos op de Kemmelberg en holle wegen, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60

Vrijdag 09 mei -maandag 12 mei: Botanisch Pinksterweekend te Han-sur-Lesse

Verblijf in halfpension in het Hotel des Ardennes (50€ per pers per dag in tweepersoonskamer, 44,5 € per pers per dag in driebedkamer en 67 € voor single).

Vier dagen botaniseren in deze bij botanisten befaamde kalkstreek. Inschrijven uiterlijk tegen 10/02/2008 door overschrijving van €50 per persoon op rek. 000-0891025-80 van André Van den Bergh, Vitsgaard 9, 1745 Opwijk.

Deelnemers krijgen op tijd een brief met de richtlijnen.

Gids: André Van den Bergh, tel. 052/35.05.18

Zaterdag 24 mei Plantenstudiedag in de omgeving van de Benninksberg

Samenkomst aan het station van Gelrode (ten Z. Van Aarschot in Vlaams Brabant) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok D5-45-43, met de Benninksberg, holle wegen en fruitplantages, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60

Zaterdag 07 juni Plantenstudiedag langs het kanaal Gent-Brugge

Samenkomst aan de kerk van Moerbrugge (bij Oostkamp in W-Vlaanderen) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok C2-42-21, met het kanaal, de Warandepuiten en een spoorweg, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: Hedy Lecomte, tel. 050/54.49.24.

Zondag 22 juni - zondag 29 juni: Botanisch zomerverlof in de Vercors (Frankrijk)

Verblijf in halfpension in het Hotel des Alpes (49 € per pers per dag in twee of driepersoonskamer en 68 € voor single) in Die. Een weekje botaniseren in deze zuidelijke uitloper van de Alpen en de vallei van de Drome. Inschrijven door overschrijving van €100 per persoon tot uiterlijk 30/11/2007 op rek. 001-0599184-91 van Luc Allemeersch, Petrus De Wildestraat 60, 1651 Lot. Deelnemers krijgen op tijd een brief met de richtlijnen.

Gids: Chris De Caluwé, tel. 02/361.60.54.

Zaterdag 26 juli Plantenstudiedag in de Antwerpse Noorderkempen

Samenkomst aan de kerk van Minderhout (gemeente Hoogstraten) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok B5-15-23, met bos, akker, weiland, opgehoogde terreinen en visvijvers, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt. Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: Luc Van Craen, tel. 03/605.54.13

Zaterdag 9 augustus Plantenstudiedag in het Bois de la Houssière

Gids: Chris De Caluwé, tel. 02/361.60.54. Samenkomst aan de kerk van Ronquières (provincie Hainaut) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in een nog nader te bepalen kmhok, met dit bos op zandgrond en verschillende zandwinningsputten, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt. Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Zaterdag 23 augustus Plantenstudiedag in de omgeving van de Blauwe Sluis

Samenkomst aan de kerk van Bredene DORP (dus niet aan Zee!, wel in W-Vlaanderen) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok C1-25-22, met het Noordedekanaal en de polder, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt. Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: Hedy Lecomte, tel. 050/54.49.24

Zaterdag 06 september Plantenstudiedag in de omgeving van Doel

. Samenkomst aan de kerk van Doel (Antwerpen LO) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok B4-43-24, met de polder en de Ouden Doelschorre en de Paardenschor, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: René Maes, tel. 03/252.41.23

Zaterdag 20 september Plantenstudiedag op de oude mijnterrils

Samenkomst aan de kerk van Zolder (Limburg) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok D6-16-44, met de oude mijnterrils aldaar, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: André Van den Bergh, tel. 052/35.05.18

Zaterdag 04 oktober Plantenstudiedag in de vallei van de Ourthe

Samenkomst aan de kerk van Esneux (prov. Liège) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok G7-13-32, met de Ourthe en enkele oude steengroeves, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: André Van den Bergh, tel. 052/35.05.18

Zaterdag 18 oktober Plantenstudiedag van de stadsflora van Mechelen

Samenkomst aan het station van Mechelen-Nekkerspoel (prov. Antwerpen) te 9u. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in kmhok D4-27-44, met het oude stadscentrum, waarbij ook het gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt.

Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank.

Gids: Anne Ronse

Aansluitend vergadering voor het opstellen van de kalender 2009. Voorstellen kunnen ook vooraf telefonisch of schriftelijk doorgegeven worden aan André Van den Bergh, Vitsgaard 9, 1745 Opwijk, tel. 052/35.05.18, e-mail: andre.vandenbergh@skynet.be

Verslagen FON 2007

Erik Molenaar

voor een volledig verslag met beelden zie:

http://users.skynet.be/fb291976/Jaarverslagen/2007_fon_jaarverslag.htm

Vlaams natuurreservaat "Vallei van de Drie Beken" te Schaffen en Deurne (Diest) 30 juni

Vooraf

Het landschap is gevormd door erosie van IJzerzandsteen. Aan de voet van de Hooilandseberg - lees Hollandse Berg - glooit het omlaag naar een laagveen dat door drie beken of wateringten wordt doorsneden. Jarenlang sleept de weekendverblijven-toestand aan, tot iemand dan toch het bevel geeft de vonnissen uit te voeren. In de "Vallei van de Drie Beken" gingen de illegale weekendhuisjes tegen de vlakke en in de mate van het mogelijke werd het landschap in de oorspronkelijke toestand teruggebracht. Het is een erkend natuurreservaat. Omwille van de natuurwaarden zijn delen ervan erkend als Europees habitatrictlijngebied en behoren andere percelen tot het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN). De bedoeling van deze tocht is de resultaten van het herstelbeheer na te gaan. De verwachtingen zijn hoog, want er is veel geld besteed. In Vleugt zijn alweer aardig wat nieuwe villa's gebouwd. Mensen in 'beteren doen' houden hier paarden en richten het landschap naar hun noden in. Bovendien worden boomkwekerijen aangemoedigd zich hier te vestigen, omdat dit 'groene' initiatieven zijn. Deelnemers vandaag zijn Henri Stappaerts (Lichenen), Frans Wouters, Mia Schrooten, Piet Coninx, Erik Molenaar (nota's en verslag), Nico Wysmantel (streeplijst) en Luc Vervoort (gids), 's namiddags bijgestaan door Ingrid Beerens. We doorzoeken het IFBL-hok d6-23-31. Enkele losse waarnemingen betreffen d6-23-33 (omgeving van de Schans).

Floristen in een verruigd grasland

Hersteld landschap met heischrale pioniers

Bespreking

Toegangsweg

Via een dreef dalen we af in de vallei. Langs de weg vinden we een aantal schraallandsorten, onder andere Geel walstro, Zilverhaver, Vroege haver, Muizenoor, Boshavikskruid, Schemhavikskruid, Vergeten wikke en Fijn schapegras. De toegangswegen naar de weekendverblijven waren verhard met steenslag en lokale ijzerzandsteen. De meeste soorten vinden we ook terug in het bos of op de herstelde terreinen. Sommige planten zijn vermoedelijk souvenirs uit de tuintjes, zoals Tuinjudaspenning, Prikneus, Witte munt, Bonte en Gele dovenetel, Gewoon vingerhoedskruid en Weichselboompje. Kenmerkend zijn verder Ijzerhard, Tijmereprijs, Gewone rolklaver, Beemdkamgras, Getand vlotgras, Kantig hertshooi en Kleine duizendknoop. De weg loopt van droog naar nat en weer naar droog. Wanneer we het gebied verlaten passeren we een boomkwekerij waarvan niet alleen de bodem is doodgespoten: blijkbaar moeten de openbare greppel en de berm langs de weg eveneens worden gedood. Zonde dat deze activiteiten zelfs gesubsidieerd worden!

Oude turfputten

Een eerste blik op restanten van zure laagveenmoerassen betreft een aantal verboste turfputten, waarin we Snavelzegge, Hennegras, Egelboterbloem, Moerasstruisgras, Zompzegge, Stijve zegge en Wateraardbei aantreffen. Bossoorten van natte grond en brongebieden zijn o.a. Bosveldkers, Dotterbloem, Grauwe wilg, Geoorde wilg, Moerasmuur, Sporkehout, Elzenzegge, Zwarte els en IJle zegge. In de kuil treffen we een aantal epifytische mossen, zoals Gesteelde haarmuts op Zomereik. Boven op een flink aantal Veenmoskussens verschijnt Zachte berk. We vermelden nog twee exoten die problemen voor dit biotoop kunnen betekenen, nl. Japanse en Sachalinse duizendknoop. Deze turfputten moeten snel weer worden opengemaakt.

Ruig Grasland met *Sphagnum*

Een open plek in dit natte bos biedt groeiplaatsen aan enkele bijkomende soorten, zoals Melkeppe, Echte koekoeksbloem, Wilde bertram, Moeraswederik (opvallend geelgroen en sterk generfd), Ruw walstro, Snavelzegge, Zompzegge, Moerasstruisgras en Stijve zegge. Het geheel is haast ondoordringbaar door de hoog opschietende Veldrus, Pitrus, Grote wederik en Kale jonker. Het wordt spoedig

duidelijk dat de Vlaamse overheid eigenlijk meer geld dan mankracht inzet voor dit gebied. Na de grote werken lijkt er geen animo meer om de resultaten te bewaren.

Landschapsherstel op vijvers

We steken de Middelste beek over. De hele vallei bestond uit weekendvijvers en sommige daarvan zijn gedempt. De graslanden die zich hier ontwikkelen vertonen enkele merkwaardigheden. Waar de grond is opgeworpen i.p.v. afgegraven profiteert voornamelijk Grote lisdodde, Pitrus en Zomprus van de situatie. Waar een schrale uitgangssituatie is gaat het beter. Daar zien we o.a. Klein vogelpootje, Veldrus, Margriet, Hazenzegge, Moerasrolklaver en Bosbies.

Landschapsherstel met plagplaatsen

Pioniersituaties zijn hier voldoende voor onder andere zandbijen. Op zulke plaatsen dagzoomt lemig zand, met Gewoon struisgras, Greppelrus, Grove den en Veelbloemige veldbies. De eerste planten van natte heiden verschijnen, Struikhei, Trekrus en Tomentil, naast Schemhavikskruid en Gewone brem. Pioniers van enigszins kalkhoudende bodem zijn Langbaardgras en Klein hoefblad. Een Keizerlibel laat zich van vlakbij bewonderen. Hier zijn de resultaten toch wel te zien.

Landschapsherstel met afschuining van oevers

In deze situaties treffen we pioniers en laagveensoorten aan zoals Zwarte zegge, Geelgroene zegge, Borstelbies, Waterpostelein en Liggend hertshooi.

Verlandde vijver

Waterteunisbloem, massaal bestreden

Vijvers en invasieve soorten

Net buiten het hok, in d6-23-33, heeft men met groot gerief enkele poelen ontdaan van Parelvederkruid en Waterteunisbloem. Het lijkt niet meer te redden: men heeft nog een plukje Roze bloeiende waterlelie gespaard, ook weer een exoot. Het lijkt beter om deze waterpartijen voorgoed te dempen, en hiervoor elders grond van afschuiningen te gebruiken in plaats van dit ter plekke uit spreiden ten voordele van Pitrus, Akkerdistel en Grote brandnetel. Zo snijdt het mes langs beide kanten en komt er mankracht vrij voor het maaien en plaggen van de meer waardevolle percelen.

Toegangsweg bis

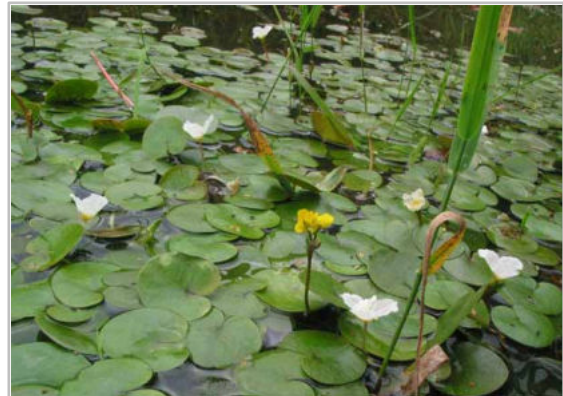
's Middag verlaten we het natuurgebied langs een weg buiten het hok. In d6-23-33 noteren we langs de weg nog bijkomende soorten, zoals Vroege haver, Bochtige smele, Zilverhaver, Fijn schapegras, Gewone veldbies en Blauwe bosbes. Deze laatste is niet opgemerkt in d6-23-31.

Landschapsherstel met plagplaatsen aan oude vijvers

Sommige vijvers zijn deels gespaard, deels afgeschuind. We vinden er bv. Sterzegge, Snavelzegge, Gewone waterbies en Riet.

Plagplaatsen met Geelgroene zegge

Kikkerbeet en Loos blaasjeskruid

Schraalland

Op deze natte bodem ontwikkelen zich matig bemeste graslanden met o.a. Kale jonker, Moerasdroogbloem, Scherpe zegge, Biezenknoppen, Veldrus, Grote ratelaar, Echte koekoeksbloem en Gewoon reukgras. Terwijl we het zaakje bekijken, baltst boven onze hoofden een Wespendif. Even later vliegt nog een Zwarte wouw over; een bijzondere waarneming.

Onvergraven vijvers

De meeste van deze vijvers vertonen geen waterplanten meer. Dikke vlottende vegetaties van Mannagras maken de plassen totaal ontoegankelijk, zowel voor ons als voor de te beschermen plantensoorten. Enkele vijvers zijn nog voorzien van waterplanten, vooral soorten van voedselrijke wateren en moerassen, zoals de waterplanten Haarfonteynkruid, Aarvederkruid, Kikkerbeet, Smalle waterpest, Grof hoornblad en oeversoorten zoals Blaaszegge, Gewone waterbies en Snavelzegge. We vinden er nog één soort van voedselarme wateren: Duizendknoopfonteynkruid. In een andere vijver treffen we alleen exoten aan: Snoekkruid, een breedbladig pijlkruid en cultivars van Waterlelie.

Kleine beek

Deze beek is zijn vuilvracht uit de villawijk stilaan kwijt geraakt, want hier vinden we de mooiste vegetaties van de dag. Wat men vroeger onder 'eutroof water' water verstonde is thans erg zeldzaam geworden. In het zacht stromend water heeft zich een tapijt van bloeiende Kikkerbeet met Klein kroos en Waterviolier ontwikkeld, waar het Loos blaasjeskruid zijn bloemen boven ontvouwt. De oevers zijn bedekt met een bijna aaneengesloten kraag Rijstgras, dat zijn bloeiende aren ver uit de scheden heeft gestrekt. Dit wordt afgewisseld met bloeiende Kleine en Grote egelskop, Grote waterweegbree, Gele waterkers, Rietgras, Watermunt, Waterzuring, Blauw glikkruid,

Pijlkruid en Moerasvergeet-mij-nietje. We weten wel waarom dit gebied het beschermen en herstellen waard is.

Raaigrasakker

Op de valleirand snuffelen we nog door een ingezaaid grasland - een schande naast het natuurgebied - waarin de bodem zich weerspiegelt met akkersoorten van voedselrijke, kalkhoudende maar niet kalkrijke, droge gronden, zoals Uitstaande melde, Spiesmelde, Reukloze kamille, Akkerwinde, Melganzenvoet, Kweek, Heemoes, Harig vingergras en Italiaans raaigras. We vermelden hier nog de Raaigrasbastaard x *Festulolium loliaceum*.

Besluit

Op de middag is het in 'De Vleugt' aangenaam toeven, zo'n typische cafeetjes zouden op de Rode lijst moeten! Zoals - achteruitgaand - Struikhei, Grasklokje, Beemdkamgras, Geel walstro, Muizenoor en Tomentil. Als kwetsbaar zijn Kikkerbeet, Grote ratelaar en Loos blaasjeskruid opgegeven. In de categorie zeldzaam treffen we Rijstgras en Moeraswederik. Dat zijn 11 redenen om het herstel van De Drie Beken zo snel en zo grondig mogelijk te doen. Op zijn Vlaams betekent Europees habitatrichtlijngebied eigenlijk dat er rioolwater door mag lopen en dat de akkers als nooit tevoren worden gemest. Enige consequentie is hier toch wel op zijn plaats.

De Demerbroeken in Scherpenheuvel – Zichem

21 juli

Vooraf

De Demerbroeken (128 ha) liggen deels in Aarschot en deels in Scherpenheuvel - Zichem. Ten zuiden van Averbode - in het Vierkensbroek - liggen de Torekens, of de Geens vijvers. We maken een streeplijst van de omgeving in het IFBL-hok d5-38-21. Lang voor de herstelmaatregelen bezocht het FON de vijvers reeds, en we zijn blij dat een aantal aanbevelingen zijn uitgevoerd. Tijd dus om de vinger aan de pols te houden en een momentopname van deze biotopen te doen. Klein Huysseussel en Den Haverdries zijn percelen van een beheerd grasland. De akkers worden ook kort besproken. Tenslotte nemen we nog een kijkje op de Tweede Steckersbemt, een kapvlakte waar de exoten zijn opgeruimd. Deze zaken vind je terug in de laatste paragraaf, samen met de waarnemingen tussen de vijvers. We hebben 24 verschillende deellijsten gemaakt, waarvan 21 alleen over de vijvertjes gaan. Door de hevige neerslag van de laatste tijd is het waterpeil erg hoog en niet optimaal voor onderzoek van de 'droogvallende oevers'. Vandaag zijn de waarnemers Erik Molenaar (nota's, foto's en verslag), Nico Wysmantel (streeplijst), Ria De Nève (gids), Piet Coninx, Mia Schrooten en Stefan Van Ballaer.

Bespreking

Geens vijvers

Van Noord naar Zuid volgen we de vijvers, waarvan er 10 links en 11 rechts liggen. Ze worden in die volgorde gelijst voor intern gebruik. De licht basische kwel doet heel wat ijzerfosfaat uitvlokken, en de vijvers zijn dan ook verschillend naargelang dit proces veel fosfaat onttrekt of anderzijds sulfaten uit het slib de fosfor weer vrijstellen. Deze uitvlokkende mineralen nemen soms een colloïdale vorm aan die het water vertroebelt. Ook wordt het mogelijk geacht dat er nog karper op zit. De

afschuiningen dateren van 2 jaar tevoren, maar elk plekje is bezet, veelal door planten van zure laagveenmoerassen. Naaldwaterbies is maar op één plekje 'mogelijk' gezien. De steile oevers zijn welig begroeid en gewoon ontoegankelijk. Waar de bomen zijn afgezaagd, lopen ze alweer uit. Veel soorten zijn recent onder water verdwenen en overdekt door algen, wat het onderzoek bemoeilijkt of de resultaten wat vertekend heeft. Hoewel we heel wat snavelzegge verwachten, herkennen we meestal Scherpe en Zwarte zegge. Een spectaculaire ontwikkeling is de uitbreiding van Rijstgras, dat in enkele vijvers de zonnige zijden flink heeft gekoloniseerd. Een aantal waterplanten treffen we niet meer aan: Stomp en Tenger fonteinkruid, Drijvende waterweegbree, Pilvaren, Puntkroos en Pijlkruid. Andere, zoals Kransvederkruid, Kikkerbeet, Smalle waterpest en Drijvend fonteinkruid hebben in sommige vijvers zeer dominante populaties opgebouwd, die de vijver dikwijls volledig bedekt. In één vijvertje staat een niet-bloeiende waterranonkel zonder drijvende bladeren, die we niet op naam brengen, vermoedelijk Gewone waterranonkel. Het valt me telkens weer op dat enkel Smalle, en geen Brede waterpest wordt gezien. Het is echter mogelijk dat in de dikke watertapijten nog Brede waterpest zit. Hoewel Waterviolier hier zeker nog aanwezig is, kunnen we deze soort maar op één plaats met zekerheid vaststellen. Voor de mossen vermelden we Hartbladig nerfpuntmos en Gewoon watervorkje. We noteren hier een 80-tal soorten.

Gestekelde vrucht van Gedornd hoornblad

Drijvend fonteinkruid en Grote lisdodde

Klein Huysseussel en Den Haverdries

Na het bekijken van de vijvers onderzoeken we deze vrij ruige natte graslanden met hun overvloed aan Wateraardbei, Veldrus en Kale jonker. Onverklaarbaar zijn meerdere onbegroeide stookplaatsen, benevens enkele pakken met fazantenpluimen, waarvan het diertje zelf verdwenen is. Op enkele plaatsen staat de Grote ratelaar nog in bloei.

Akkers

Tegen het reservaat aan liggen een aantal maisakkers, waarvan de akkerflora grotendeels is gedood. Er worden onder de 36 genoteerde soorten geen bijzonderheden aangetroffen. We vermelden nog de mossen Parapluitjesmos en Klein landvorkje.

Toegang vijvers, ruitgen en kapvlakten

Langs een bospad begeven we ons naar de vijvers, waarbij alvast nota wordt genomen van de aanwezige bos- en zoomsoorten. Het zijn voornamelijk soorten van

natte bossen, als uitschieter Bosroos, vergezeld van Dolle kervel en Heggedoornzaad. De verharde weg tussen de vijvers is begroeid met schraallandsorten, zoals Schemhavikskruid, Boskruid, Rode schijnspurie, Zandblauwtje en Klein vogelpootje. Her en der staan nog souvenirs van de weekendverblijven, o.m. Late guldenroede en een spar, maar alles is deskundig opgeruimd. Verder zien we heel wat soorten terug die we in de oeverzone van de vijvers reeds noteerden, alles samen zo'n 140 soorten.

Besluit

Voor ons was de excursie rond de vijvertjes een prettig weerzien met tal van Rode-Lijstsoorten, zoals Tomentil (achteruitgaand), Kikkerbeet en Grote ratelaar (kwetsbaar), en Rijstgras, Waterlepeltje en Kransvederkruid. (zeldzaam). Meer dan 500 waarnemingen zijn verwerkt.

Westmeerbeek, het Goor en de Vallei van de Steenkensbeek

4 augustus

Vooraf

Het natuurgebied 'Het Goor' is door het FON al meemaal bezocht. Nu echter zijn herstelmaatregelen gebeurd en zijn we benieuwd naar de resultaten. In de namiddag bezoeken we enkele percelen die recent geplagd zijn of waar andere herstelmaatregelen zijn gebeurd. Het toeval wil dat op het zelfde moment de KAMK een mycologisch onderzoek doet. Al hebben we elkaar enkel gezien tijdens de middag op een terras, gaf het de indruk dat Westmeerbeek het centrum van ecologisch onderzoek was geworden. Ten zuiden van De Goren ligt de vallei van de Steenkensbeek, waar we eveneens enkele ingrepen op hun resultaten zullen toetsen. Het betreft enkele geplagde percelen, bosherstel, openmaken van voormalige waterpartijen, hooiland, weiden, toegangswegen en een deels opgeruimd weekendverblijf. De nota's komen uit d5-16-33 (Kerk Westmeerbeek), d5-16-43 (Het Goor) en d5-26-21 (Vallei van de Steenkensbeek). Aanwezig op de excursie zijn vandaag Erik Molenaar (foto's en nota's), Nico Wysmantel (streeplijst), Geert Andries, Luc Vervoort, Mieke Bens, Roger Dierickx, Steven Keteleer, Christian Breckpot, Kris Symons, Elisabete Dias Da Costa en Wim Strecker (foto's).

Kerk Westmeerbeek

Als we even om de afspraakplaats heen gaan kunnen we de ruïne van de oude kerk eens bekijken. Deze is geheel overwoekerd met Wingerd en Klimop, terwijl de verlaten begraafplaats is gedood met herbiciden. Er zijn nog enkele fresco's zichtbaar. De muren zijn opgetrokken in wat de streek voorradig had: ijzerzandsteen. Alleen op de 'nieuwe' bakstenen kerkmuren is flink wat Muurvaren te zien. In de Haverdries zijn groenvoorzieningen aangelegd waaruit Japanse zuurbes en een Aziatische kamperfoelie (*Lonicera pileata*) blijkbaar uit zaad zijn verwilderd. In een andere groenvoorziening aan de kerk is Liggende majer verschenen. Hiertussen vinden we nog een vijf centiemstuk, dat zich helaas niet heeft kunnen vermenigvuldigen. Vlak voor de bespoten oppervlakte hangt een educatief plakkaat dat waarschuwt voor herbicidenmisbruik...

Het Goor

Het Goor ligt ingesloten door weekendverblijven en grote villa's. Hoewel het plantenkleed fantastisch interessant is, zijn er geen nieuwe plagplaatsen gevonden. Het enige herstel (of juist vernietiging) betreft de pas gestarte werken voor een

metersbrede houten brug door het moeras. Er is een deel van het bos weggenomen en er zijn meerdere brandplekken die enkel door mossen, zoals parapluutjesmos en krulmos zijn begroeid.

In de grachtjes

De waterplanten zijn hoofdzakelijk Duizendknoopfonteinkruid en Moerashertshooi, in meer open water vergezeld door Gewoon sterrenkroos, Veelwortelig kroos, Loos en Klein blaasjeskruid, Knolrus, Vlottende bies, Waterpostelein, Veelstengelige waterbies en de zeldzame Moerassmele. Veel waterpartijen groeien alweer dicht met Riet, Stijve zegge, Wateraardbei, Draadzegge en Galigaan. Op de kantjes vinden we ondemeer Klein glikkruid en Teer guichelheil, beide sterk afgenomen. Sommige kanten zijn begroeid met Veenmos. Typisch voor heiden op leem is de bescheiden aanwezigheid van Grote kattenstaart. Soorten als Gewone pad en Kleine groene kikker zijn zeer talrijk aanwezig. We konden een Levendbarende hagedis als een echt reptiel door het water zien wegzwemmen. Hopeloos zoeken we naar de al lang verdwenen Witte waterlelie, Kleinste egelskop, Ondergedoken moerasschem of Drijvende waterweegbree.

Oude plagplaatsen

Er zijn nog maar weinig echt open plekjes tussen de greppels en daar zijn intussen al veel soorten zo goed als verdwenen. Typische soorten van onbemeste graslanden op kalkame grond zijn o.a. Blauwe zegge, Veldrus, Biezenknoppen, Kruiwilg en Klein glikkruid. Op zeer voedselarme, zure, humeuze grond vinden we ondemeer Kleine en Ronde zonnedauw, Gewone dophei, Veenpluis, Klokjesgentiaan, Moeraswolfsklauw en Bruine snavelbies. Op de veenmosbulten verschijnen in deze periode allerhande kleine wasplaatjes, zoals het Veenmosvuurzwammetje. Veenmosorchis hebben we niet gezien. Zelfs soorten als Witte snavelbies, Blauwe knoop, Tandjesgras enz. hebben we niet meer gevonden. Wel tal van fraaie libellen en Sprinkhanen zoals de tricolore Moerassprinkhaan.

Pad en toegangswegen

Zowel soorten van droge als natte zure bossen kunnen talrijk gevonden worden. Hengel, Blauwe bosbes en Koningsvaren zijn nog vrij talrijk aanwezig.

Horsten van Stijve zegge langs de oever

Wateraardbei in een slenkje

Vallei van de Steenkensloop

We bevinden ons in een vrij afwisselend laag landschap waar op dit moment nog wordt gewerkt.

Restant weekendverblijf

Deze rommelige half opgebroken plek is goed gekoloniseerd met vervelende siersoorten. We zien er bijv. uitzaaiingen van Grote boterbloem, een roze-bloeiende Waterlelie cultivar, Goudenregen en een grote plek Kleine maagdenpalm die het bos erachter binnendringt. Gewone soorten zoals Akkerkers, Zwarte nachtschade, Hoenderbeet en Veelwortelig kroos hebben we enkel hier aangetroffen.

Aarvederkruid

Zaailingen van Grote boterbloem in de oeverszone

Drie jaar oude plagplaats

Dit ziet er van verre al fraai uit: een heideveldje waarin vooral Struikhei en Adelaarsvaren opvalt. Onder de vele soorten vermelden we Dubbelloof, dat talrijk verschijnt in gezelschap van Dophei, Gewoon gaffeltandmos, Gekroesde pella en Gewoon haamos. Ook heel wat Koningsvaren is gekiemd. Onder de zeggen vallen vooral Geelgroene zegge, Hazenzegge en Pilzegge op. Als bijzonderheid zien we Liggende vleugeltjesbloem en Echte guldenroede. Enkele planten Stekelbrem zijn reeds verschenen. De bodem is lemig en voor hooguit 10% bedekt.

Drie jaar oude plagplaats bis en kapvlakte

Hier is de bodem humeuzer en er ligt een grote hoeveelheid bladstrooisel. Naast veel Dophei, Struikhei en Pilzegge zijn er meer bossoorten verschenen, zoals Bosbes, Zomereik, Lijsterbes en Zachte berk. De bedekking is 40%.

Kapvlakte toekomstige waterpartij

Er wordt een bos gekapt op een alluviale, kleiige depressie. Hier moet een waterpartij komen. In een grote boom was een Hoomaamest in brand gestoken. De grote, gepofte poppen zitten als eieren in een doos. Spijtig voor de Wespindief, want zo'n nestje in een natuurgebied kan deze roofvogel voor zijn jongen wel gebruiken.

Bosherstel

Hiervan zijn nog geen resultaten te merken; gewone bossoorten als Wilde kamperfoelie, Blauwe bosbes, Pijpenstrootje en Adelaarsvaren vallen op.

Grasland op voormalige witloofakker

Eerst willen we dit perceel gewoon even overlopen, maar er blijkt toch wat dan Gestreepte witbol en Kropaar in te staan. Biezenknoppen, Schemhavikskruid, Kantig hertshooi, Wilde bertram, Gewoon reukgras en Gewone rolklaver staan hier ook wel tussen. Vooral in de randen staan de minder banale soorten.

Begraasde percelen

Een zestal koeien begraast deze vochtige ruigte, bestaande uit verschillende door struwelen gescheiden percelen. Er is een verscheidenheid aan microreliëf ontstaan waarin ook plaats is voor pioniers, zoals Moerasdroogbloem, Penningkruid, en de leden van de Duizendknoopfamilie Waterpeper, Beklierde duizendknoop, Kleine duizendknoop, Zachte duizendknoop en Perzikkruid. Andere storingssoorten die van de begrazingsdruk profiteren zijn o.a. Kluwenzuring, Ruige zegge, Lidrus, Pitrus, Fioringras en Kruipende boterbloem.

Toegangswegen, bosranden, beekoevers

Onder deze rubriek zijn alle waarnemingen samengebracht die we ook buiten de onderzochte percelen hebben opgetekend. Vooral struweel- en bossoorten zijn op sommige plaatsen beter ontwikkeld in de houtkanten langs de weg dan in het bos zelf. We denken dan aan Groot heksenkruid, Rode kornoelje, Echte guldenroede, Dalkruid en Bleeksporig bosviooltje. De beek zelf kan maar op één plek worden bekeken, dus deze soorten zijn zeker niet volledig.

Besluit

In het Goor zelf is heel wat houtopslag gekapt, maar als je bedenkt hoeveel Rode Lijstsoorten al zolang niet meer worden gevonden is het toch wel tijd om - al was het plaatselijk - opnieuw te plaggen en zeker de omgeving waar Kleinste egelskop gestaan heeft weer open te maken. De plagplaatsen in de Vallei van de Steenkensbeek zijn zeer mooie voorbeelden van hoe het allemaal kan. De terugkeer van Liggende vleugeltjesbloem is een mooie score. Van 'Het Goor' echter bestaan oude gedetailleerde lijsten, die het opvolgen van de vegetatie (met de typische mossen) uiterst belangrijk maken.

Vandaag hebben we veel Rode Lijst-soorten gezien, meer bepaald 19. Als achteruitgaand vermelden we Struikhei, Gewone dophei, Stekelbrem, Hengel, Tormentil, Kruipwilg en Echte guldenroede. Als kwetsbaar zijn Ronde zonnedauw, Veenpluis, Klokjesgentiaan, Liggende vleugeltjesbloem, Bruine snavelbies en Loos blaasjeskruid genoteerd. Als Zeldzaam vinden we Teer guichelheil, Draadzegge, Galigaan en een in de verlaten tuinvijver verwilderde Grote boterbloem uit de winkel. Klein blaasjeskruid staat in de lijst als Bedreigd. Maar Moerasmele is met verdwijning bedreigd. Niet minder dan 7 ons bekende Rode Lijst-soorten zijn nu al uit het gebied verdwenen; dat is bijna 30%. Van enkele aanwezige soorten is het aantal tot enkele exemplaren afgenomen. Het is nu de hoogste tijd om in De Goren natuurherstel op te starten. De prestigieuze loopconstructies over het moeras zullen het uitsterven niet tegenhouden.

Waasmunster: Bos en Hei

18 augustus

Vooraf

Van de grote heide is niet veel overgebleven; er wordt hier veel rondgereden maar weinig rondgekeken. De grote zandvlakte van weleer geeft aan de zuidzijde uit aan de cuesta naar de Schelde. We bezoeken eerst de omgeving van het klaverblad in de E17, ons allen bekend van de Gaspeldoornstruwelen. Naast de graslanden in beheer geeft er ook een bos uit snelweg en zijn er enkele grote openplekken waar we schraallandsoorten zoeken. De Heidekapel staat aan de Oude Heerweg te midden van de 'Waasmunsterse bossen' op de Heide. In de jaren zestig werd dit een toeristische attractie en werd door grote verkavelingen met campings en villa's de streek verwoest. Recente rioleringswerken en nieuwe bouwwerven zorgen voor heel

wat merkwaardige, voor de streek nieuwe soorten. In het hok c4-51-11 onderzoeken we bovendien de Oude Heirbaan en de verlaten spoorweg. Vandaag vergezellen elkaar Marc Lamont, Tom Neels, Wim Strecker (foto's), Frank Verhoeven, Rene Pletinck, Nico Wismantel (streeplijsten), Erik Molenaar (nota's, foto's en verslag) en Arne Verstraeten (gids).

Bespreking

Klaverblad en omgeving

De carpoolparking werd onlangs aangelegd en in de randen komen pioniers voor zoals Glad vingergras, Eekhoorngras, Kaal knopkruid, Akkerkers en een beperkt aantal exemplaren Hoge fijnstraal. Op de rand groeit voorts struikhei, veelal onder een scherm van Amerikaanse vogelkers en Adelaarsvaren. De graslanden worden beheerd door de Regie der Wegen volgens een vast maaischema. De graslanden zijn sterk verruigd en alleen op plaatsen met intensieve vraat van Konijn is er ruimte voor de typische soorten zoals Tandjesgras, Hazenpootje, Paashaver, Zandblauwtje, Kruipganzerik, Zandhaamos en diverse Bekemossen. Het is er eveneens rijk aan insecten. We bekijken mannetje Bruine veldsprinkhaan in de hand. De natuurwaarden zouden sterk toenemen als er in de ruige stukken een beetje geplagd en iets frequenter gemaaid zou worden.

De diepe insnijding blijft wel een spectaculair. In de strook tegen de snelweg zelf vinden we enkele merkwaardige soorten zoals Boekweit, Duizendguldenkruid, Brandpastinaak en Oranje havikskruid. Bovendien groeit in één van de vele rioolkolken een zeer grote populatie Tongvaren. Door het bos gaan we zuidwaarts naar de rand van het hok. Opvallende soorten in de plantage zijn enkele grote populaties Muursla, Groot rimpelmos, Geplooid snavelmos (erg talrijk!), Gewoon klauwtjesmos, Gewoon sterremos, Gerimpeld boogsterremos en Zandhaamos. Bosuil gilt zijn bedelroep. Opvallende wantsen zijn Groene Stinkwants en Boswants (ook bekend als Roodpootboomwants). Het loont de moeite hier eens een natuurlijker bos van te maken. Er staat reeds heel wat Zomereik, Ruwe berk, Ratelpopulier en Lijsterbes. Langs het pad vinden we ook een plukje Waterpostelein, Tweerijige zegge en Gele lis. Langs de weg liggen nog enkele open graslandjes waar we o.a. Eenjarige hardbloem, Kromhals en Rode schijnspurrie vinden. Op de brug naar de carpoolparking vinden we nog heel wat Klein- en Straatliefdegras. We tellen hier meer dan 200 soorten.

Hei

Onze fotograaf Wim heeft zijn voet zodanig bezeerd dat het lopen onmogelijk is geworden. We laten hem op krachten komen aan de mooie Gotische heidekapel terwijl wij de heirbaan volgen richting de verkavelingen door de voormalige 'Hei'.

Naast een hele reeks soorten die we in de voormiddag gezien hebben vermelden we bossoorten als Boszegge, Beuk, Kraakwilg, Bosandoorn, Haagbeuk, Lelietje-vandalen, Eenstijlige meidoorn, Maarts en Bleeksporig bosviooltje. Een soort uit alluviale bossen is de onverwachte Boskortssteel.

Ook laagveensoorten als Moeraswalstro en Egelboterbloem werden in de voormiddag niet genoteerd. Gaspeldoom - een soort van zomen op kalkame, (matig) voedselarme bodem - hebben we hier niet meer gevonden. In de beschaduwde dreven doen zoomsoorten van voedselrijke humeuze bodems zoals Bergbasterdwederik, Gewone hennepnetel, Kleefkruid, Gewoon robertskruid en Geel nagelkruid het goed. We vinden vrijwel dezelfde mossen als in de voormiddag in het bos. Op enkele bouwterreinen - zeg maar plagplaatsen - treffen we in gemeenschap Tijmereprijs, Liggend hertshooi, Moerasdroogbloem en Greppelrus.

Zandblauwtje met zweefvlieg

Gaspeldoorn op het klaverblad van Waasmunster

In voedselrijke omgewerkte grond van voortuinen treffen we o.a. Kleine leeuwenbek, Stippel- en Korrelganzenvoet, Europese hanenpoot, Gehoomde en Stijve klaverzuring, Grote klaproos en Tuinbingelkruid aan. In villawijken verwilderen steeds vreemde soorten, al dan niet uit weggegooid tuinafval. Zo treffen we enkele exemplaren Hangende zegge, Grote veldbies, grote vlekken met Bonte gele dovenetel, de steeds meer voorkomende Chinese kamperfoelie, Mahonia, Laurierkers, Aucuba enz. In een dreefje vinden we planten die wat lijken op Blaartrekkende boterbloem, maar bij nader toeschouwen blijkt het allemaal Glanzige ooievaarsbek. Op een afgebroken pand vinden we veel urbicole pioniers, zoals Pluimgierst, Goudkers, Tomaat, *Cotoneaster dielsianus*, Tuinlobelia, *Robinia*, Duivelswandelstok, Schijnaardbei en Hoge fijnstraal. Veel verschil met de binnenstad van Antwerpen is er niet. In de rand van het hok vinden we een massa verwilderde *Oxalis* met grote brede bladeren, waarvan de naam nog moet blijken.

Tongvaren in een rioolkolk van de snelweg

Bloeiwijze van Rankende helmbloem

Besluit

Deze leerzame dag leverde 285 taxa op, mossen niet meegerekend. Hiervan staan Struikhei, Tandjesgras, Muizenoor en Eenjarige hardbloem als achteruitgaand op de Rode Lijst. 1/6 van de waargenomen soorten behoort niet tot de inheemse flora. De heide van Waasmunster is niet meer wat ze geweest is, maar toch kan een aantal bedreigde soorten zich in deze omgeving handhaven. Er is ook een duidelijk verschil tussen het bos in beide hokken: de overvloed aan neofyten is duidelijk aan de villaverkaveling te danken. De enige graslanden van betekenis zijn de snelweg bemen, waar al zo lang niets meer voor natuurherstel is gebeurd. Misschien is het

wel tijd dat onze vereniging of de overheid haar verantwoordelijkheid voor het bos rond het Klaverblad opneemt. Maar dan liefst niet als de laatste zandwegen er voor moeten worden geasfalteerd.

Stippelvaren tussen Tongerlo en Laakdal

25 augustus

Vooraf

Vandaag onderzoeken we een bijzondere plaats in Vlaanderen, nl. de grootste bekende vindplaats van Stippelvaren. De Beeltjens te Westerlo (d5-17-12) is een oud domein van De Merode, dat nu in eigendom verworven is door de Stichting Kempens landschap en in beheer is bij het Agentschap voor Natuur en Bos. Grote delen van het familiebezit van De Merode zijn recent voor natuur en recreatie door verschillende terreinbeherende instanties aangekocht. In de namiddag gaan we trouwens naar een vrij onbekend stuk van de Merodebossen dat ook door Natuurpunt in beheer kon worden genomen: het natuurgebied Varendonk (d5-18-14), dat - zoals geweten - zijn naam niet heeft gestolen.

Het thema voor vandaag - Stippelvaren - trekt niet veel belangstellenden, alhoewel we vandaag op speurtocht gaan naar deze moeilijk te vinden varen, niet alleen omdat hij zo zeldzaam is. Je oog (en neus!) moet er op getraind worden en dat was één van de opdrachten voor deze excursie. En met succes zo zal blijken! Aan de start op deze zonnige dag staan Erik Molenaar (nota's en foto's), Luc Vervoort (gids, nota's), Ingrid Beerens, Roger Dierickx, Ria De Nève, Stefan Van Ballaer en Eef Vervoort. In de namiddag pikken Heman Berghmans en Vic Van Dyck (conservator) aan. Het is bovendien de tweede maal dat baby-florist Eef onze rangen vervoegt: er is duidelijk verjonging in het FON aanwezig! We zijn afgesproken aan de parking van de Abdij van Tongerlo (c5-57-32), waar we even de oude lindedreef en de oude abdijmuur bekijken.

Bespreking

Tongerlo, abdijmuur en dreef

Hier staan we tussen wellicht tussen de oudste verzameling linden van Vlaanderen, de aanplant dateert van 1678. Maar de ondergroei is net geklepeld en er liggen dikke pakken maaisel te rotten die het toch al vrij banale plantenkleebedekken. Aan de boomvoeten vinden we nog Bosviooltje. Op en aan de voet van enkele oude muren oostelijk van de monumentale poort van het abdijcomplex groeien o.a. Dicht havikskruid, Plat beemdgras, Muurvaren, Gewoon zijdemoos, Zwarte toorts, Muizenootje en Schaduwgras. Reeds aan de toegangspoort en vooral aan de voet van de muren groeit heel wat Groot glaskruid. Verder staat er onder een korte Lindenrij - verborgen tussen Zevenblad - een populatie Pijpbloem. In de rand van een maïsakker staat Bloedgierst, Groene naalदार en Zonnebloem. Klein glaskruid werd niet gevonden.

De Beeltjens

De oude dreven liggen in een sterpatroon. We onderzoeken eerst de oostelijke toegangsdreef, de rand van het voetbalplein, daarna de akkers en de akkerranden en keren terug langs de zijdreven naar de hoofdingang. De buitenrand van de dreef is aangeplant met enkele Moereseiken, waarvan we intussen wel weten dat de soort ook verwildert. De gebruikelijke overvloed aan Amerikaanse vogelkers is hier bescheiden. De rand van het voetbalveld vertoont een ongewoon grote populatie Pinksterbloem en Brunel; ook Tomentil is regelmatig te zien.

Stippelvaren

Groot glaskruid

Een akkerrand en een houtkant -waar recent de exoten in zijn gehakt- omgeven een grote maïsakker waar de reeën regelmatig in wegduiken. In de heischrale rand van de dreef vinden soorten als Echte guldenroede en Fijn schapengras opnieuw levensruimte. Ook de mycoflora is bijzonder rijk: we vinden zelfs een paddenstoel die in een leeg frisdrankflesje is binnengedrongen en er verwoed zijn sporen kwijt wil. Zomereik heeft hier wel te lijden van “Sudden Oak Death disease” (SOD) waarbij de schimmel *Phytophthora ramorum* optreedt. Op dit moment breiden de bastbloedingen zich zeer snel uit bij vele boomsoorten. Een opvallend fenomeen is de 'akkervorm' van Gladde witbol op het schrale lemige zand, hier overigens vergezeld van een massa Liggend hertshooi. Iets van de mestbron verwijderd verschijnen bosranden met Struikhei, Pilzegge, Fraai haamos, Dubbelloof, Gewoon wilgenroosje en Boshavikskruid. Het sterrenbos zelf is zeer rijk aan exoten, vooral naaldhout, maar plaatselijk zijn de omstandigheden gunstig voor het kiemen van grote groepen varens. De steilranden van greppels zijn goed voorzien van Dubbelloof en plaatselijk ook Koningsvaren. Na enige tijd zien we de eerste Stippelvaren, verscholen tussen Dubbelloof en Wijfjesvaren, qua kleur min of meer hetzelfde gelige groen als deze laatste, maar met brede, gaafrandige zijblaadjes. De stengel is bebladerd tot op de grond en de bleekgele stengel valt op in de lancetvormige bladschijf. De sporendoosjes staan tegen de rand van de blaadjes die bijna zoals bij moerasvaren (waar de stippelvaren mee verwant is) een klein beetje teruggeplooid zijn op de randen. Als je het blad kwetst dan ontsnapt even een fijn citroenschil aroma, vandaar de Engelse naam 'lemon-scented Fern'. Het is een typische zoomplant die waarschijnlijk zo sterk is afgenomen in Vlaanderen door een combinatie van het stopzetten van het hakhoutbeheer, de hedendaagse strakke of anderzijds bemeste bosranden en het sterk toegenomen strooisel in onze bossen (combinatie van stikstofdepositie, verzuring en gewijzigd bosbeheer). Opvallend is dat hij in de Beeltjens steeds zonder uitzondering groeit op de lemig-humeuze greppelwanden langs de dreven. Hierdoor kan er enerzijds voldoende licht invallen en anderzijds schuift het (exoten)strooisel voldoende af waardoor de sporen wellicht regelmatig nieuwe geschikte kiemplaatsen kunnen treffen. Verderop groeit zelfs een hele rij Stippelvarentjes achter elkaar in een oud wielspoor op de bosweg zelf. Wie goed oplet ontmoet in de Beeltjens langs de meeste vochtige bospaden overal wel Stippelvaren, een soort die in de Zuiderkempen wellicht altijd wel zeldzaam is geweest, maar nu alle kansen nodig heeft om zich in de streek te handhaven. Hopelijk zorgen de nieuwe beheerders daar voor. Langs de paden treffen we aan de noordkant van het kwartierhok op één plaats nog heel wat Eekhoorngras en Bosdroogbloem aan.

Varendonk

's Middags vergezellen ons Herman en Vic, die het natuurgebied op hun duimpje kennen. Wellicht kunnen bijkomende floristische gegevens ter plaatse worden aangewend voor de invulling van natuurherstelplannen, het beheerplan is momenteel bij Natuurpunt in voorbereiding. Het toponiem Watereinde duidt al op de moerassen in de Laakvallei die hier tot niet lang geleden ontoegankelijk waren. Vermoedelijk lag hier ook het 'Marais de Varendonk' waarover Dr. Constant Van Haesendonk uit Tongerlo het 150 jaar geleden in zijn botanische verslagen had. Het voormalig adelijk domein is goed voorzien van een keur aan siergewassen waarvan de meeste stilaan door vrijwilligers worden opgeruimd wegens hun agressieve uitbreiding die ten koste gaat van de oorspronkelijke flora. Er vallen onmiddellijk zaailingen van Noordse esdoorn, Moereseik en *Robinia* op. In de toegangsdreef is ondertussen ook al de Beklierde nachtschade doorgedrongen, een soort die wij tijdens de middag aan het caféterras in het dorpscentrum van Bergom reeds opmerkten. Rukt deze voorheen 'stedelijke soort' samen op met de verstedelijking van het Vlaamse buitengebied? De bossen zijn destijds ten dele op heide maar ook op drooggelegd moeras geplant. En er zijn nog vele natte delen waarin we een rudimentair elzenbroek herkennen met Moerasmuur, Blaaszegge, Elzenzegge, Koningsvaren, Spork, Grauwe wilg en jawel Stippelvaren. De omstandigheden waarin we deze laatste nieuw ontdekken voor het gebied zijn weer goed te vergelijken met de plaatsten in De Beeltjens: op greppelwanden langs paden, onder licht struweel op vochtige voedselarme zwak zure bodem. Er zijn ook gevarieerde overgangen naar het aangrenzende alluvium van de Laak met eerder soorten van alluviaal bos zoals Bosandoorn, Wijfjesvaren, Groot heksenkruid en Dagkoekoeksbloem, waarin ook nog wat Ruwe iep en Sleedoorn voorkomen. Zoomsoorten en zich in het hakhout van de Zuiderkempen goedvoelende soorten als Bleke zegge, Gewone brem, (Gewoon vingerhoedskruid), Gespleten hennepnetel, Schemhavikskruid, Bosdroogbloem en Boskruiskruid komen zeldzaam voor. Als bijzondere verrassing worden we naar twee oude 'Amerikaanse' essen met bruine knoppen geleid. De schrik slaat mij om het hart: het gaat inderdaad over enkele knoepers van Pluimessen. Op Wolvenberg in Antwerpen - waar ik conservator ben - staan er al jaren duizenden zaailingen die een bijna gesloten kruidlaag vormen en al jaren met de hand worden uitgetrokken en gekapt. Van zaailingen zou hier geen sprake zijn, maar owee, het is hier niet anders: een tapijt van eenjarige en meer verspreid, meters hoge telgen. Wat zonde dat die mooie sierbomen zo weinig heel laten van dat fragiele humuscomplex waarin al onze zieltogende flora niet langer kan kiemen. Weg met die onzin: een frisse start gebeurt beter met een oorspronkelijk uitgangspunt: de van nature aanwezige bomen en een historisch vergelijkbaar grondwaterpeil. Er is nog een klein restant van droge heide op de Meiberg, omgeven door productieconiferen. Hier zou het beheer een mooi gradiënt omlaag naar de Meibeemd kunnen herstellen. Naast een historische weg naar de Sint-Bavokapel (Natuurpunt plaatste recent terug de oude voetgangersbrug over de Laak) ligt een omboste waterpartij – restanten van een voormalig ven - volledig overgroeid met Dwergkroos in de schaduw. Aan het westelijk uiteinde ervan vinden we nog een Stippelvaren, weeral op een grachtkantje. De voormalige wildakkers aan de rand van het gebied worden omgevormd tot graslanden, waarin hun typische akkeronkruiden zoals Knopherik, Geelrode naalbaar, Gewone spurrie en Akkerviooltje nog aanwezig zijn. Opvallend zijn momenteel de sterk toegenomen populaties met Bosdroogbloem en Mannetjesereprijs. De bodem is er zo schraal dat de Kale gierst er geen 10 cm hoog wordt.

Bloeijs van Bleke zegge

Sporendosjes van Stippelvaren

Besluit

Voor een vluchtige thematische verkenning is deze dag wel een lucky day. Van de abdij in Tongerlo hadden we tot nog toe blijkbaar alleen mondelinge gegevens die toch onvolledig bleken. Toch zou het groenbeheer naast dit monumentaal complex wat meer op cultuurhistorische leest mogen geschoeid worden. De opkuiswoede en het gazonbeheer zijn een eerder recente Vlaamse mode en het doorbreken van die 'historische continuïteit' bedreigt de wellicht al eeuwenoude 'abdijflora' met Groot glaskruid en Pijpbloem.

Wat het recreatief oud-bosgebied De Beeltjens aan gaat mag zeker niet alleen de kaart van recreatie worden getrokken maar zijn er ook grote verantwoordelijkheden naar het natuurbehoud. Voor de lokale onderzoekers blijkt dit het zwaartepunt van de verspreiding van de in Vlaanderen bedreigde Stippelvaren in de wijde regio te zijn. Bossen ontleen hun natuurwaarde vooral aan de inheemse bomen en de gradiënten in de waterhuishouding waardoor ze verschillende bosgemeenschappen kunnen vormen. De cultuurhistorisch belangrijke dreven zijn zeker een goed aanknopingspunt voor het herstel van de voor veel soorten levensnoodzakelijke boszomen. Er werd opgemerkt dat alleszins in één van de dreven exoten selectief werden afgezet, een dubbel schot in de roos. De sterwegen in het bos kunnen terug meer licht ontvangen door een cyclisch hakhoutbeheer op de greppelranden naast de weg. Dit is meestal ook een goede zaak voor de weggebruikers door het sneller opdrogen van de wegzate zelf. Hiemee kan ook worden voorkomen dat de weg moet 'verbeterd' worden met gebiedsvreemd (kalkrijk) materiaal waardoor de heischrale soorten en – door 'uitmoeiing' wellicht ook de soorten van de boszoom - verdwijnen en verdrongen worden door 'onkruiden'. Een vraag die ter plaatse ook opkwam was of wel alle wegen persé voor snelfietsen moeten ingericht worden, niet alleen voor de wegflora, maar ook voor het comfort van de gewone wandelaar? We zullen zeker aandringen op een onderbouwd soortgericht beleid in de provinciale domeinen. Want wat maakt het uit voor een recreant of er voor natuurbehoud een onzinnig of een doordacht beheer gebeurt? Die beslissing ligt op beleidsniveau. Voor het door Natuurpunt beheerde erfgoed in Varendonk zijn ter plaatse al enkele herstelmaatregelen geuit, met de exotenbestrijding werd ondertussen al een flinke aanvang genomen. Het is opletten dat verder gekeken wordt dan enkel de 'klassiekers' zoals naaldhout, Amerikaanse eik en –vogelkers en Rododendron. Er doen zich unieke gradiënten voor tussen de hoger gelegen zandgronden en de lager gelegen veen- en alluviale gronden van de Laak. Het is van belang dat zowel naar bos als naar open vegetaties voldoende gradiënten uitgewerkt worden met aandacht voor boszomen. Veel betekend is dat we hier ook de Stippelvaren nieuw

aantreffen. We vermoeden dat er nog heel wat bijkomende mogelijkheden zullen ontstaan bij het herstel van de voormalige waterhuishouding. Diepe grachten ontwateren momenteel de voormalige vennen en vermoedelijk waren er ook heel wat meer vochtige voedselarme broekbossen, open veentjes en vochtige heide dan vandaag nog kan worden ingebeeld. Gelukkig hebben we over de vroegere zeer rijke floristische toestand nog gegevens voorhanden van Dr. Van Haesendonck en tijdsgenoten. Het is zeker van belang om ook die oude gegevens in het kader van het beheerplan even te interpreteren.

Alvast drie van de voormalige Merodebossen blijken ondertussen nog een belangrijke groeiplaats voor de stippelvaren. Een gemeenschappelijk kenmerk van deze gebieden is dat er nooit aan intensieve landbouw is gedaan en dat ze door hun oppervlakte vrij goed gebufferd zijn tegen negatieve invloeden van buitenaf. Dat is mogelijk een belangrijke reden dat we er bedreigde 'fosfaatvliedende' planten aantreffen. Mogelijk is ook het historisch continu voorkomen van bos belangrijk geweest alhoewel de varen door de intensieve bosbouw met hooghout wellicht teruggedrongen is vanuit de eerder venige hakhoutbosjes naar de vochtige greppelranden naast de boswegen.

Op de Rode Lijst staan als "Achteruitgaand" Struikhei, Muizenoor, Tormentil en Echte guldenroede. Als "Kwetsbaar" wordt Dicht havikskruid vermeld. "Zeldzaam" zijn de 'kloostersoorten' Pijpbloem en Groot glaskruid en in de bossen Stippelvaren. Bedreigende sieroorten - noxious weeds - voor de bossen zijn Tamme kastanje, Europese lork, Grove den, Gewone esdoorn, Mahonia, Pontische rododendron, Reuzenbalsemien, Moeraseik, Noorse esdoorn, Amerikaans krentenboompje en Amerikaanse vogelkers. Voor de muurflora aan de Abdij zijn Ierse klimop en Schijnaardbei bedreigend.

De oude binnenstad van Brugge

1 september

Vooraf

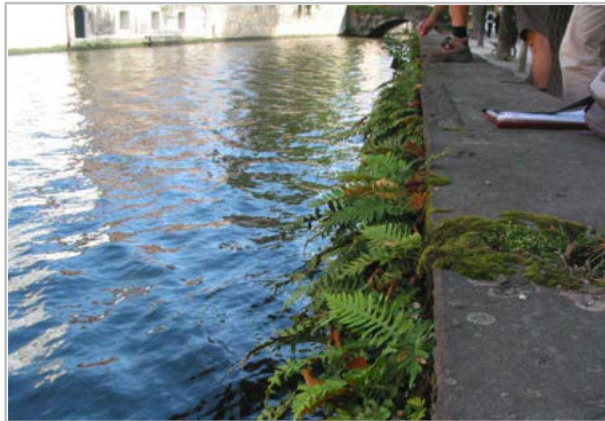
Brugge is een middelgrote stad, waar de oude muren van reien en kanalen nog een rijke flora herbergen. Het is de tweede keer sinds 1999 dat we dit Venetië van het Noorden onder de floristische loep nemen. Een belangrijke troef zijn de heren Marc Willems en Patrick Sys, twee autochtone Bruggelingen wiens hobby o.a. het fotograferen is van de wilde stadsflora. Zij zullen ons bezoek aangrijpen om ons de mooiste plekjes te tonen en tegelijk ietwat meer over de nomenclatuur van hun geliefkoosde 'modellen' te leren. Meer van hun noeste werk is te bewonderen op de site van WeathercamBrugge, onder de rubriek 'Planten in Brugge'. In de voormiddag bevinden we ons in een centraal gelegen IFBL-hok (c2-22-31), daar waar de Coupure uitgeeft in de vesten. We volgen vanaf de OLV-kerk de watergangen (de befaamde 'reien') en de straten en straatjes. Aansluitend (namiddag) maken we nog een lijst van een deel van kilometerhok c2-21-44, met o.a. het Minnewater en een braakliggend terrein tussen het station en de stationsparking in gesitueerd zijn. Het gezelschap bestaat vandaag uit Erik Molenaar (nota's en foto's), Nico Wismantel (Streeplijst), Johan Devos (een veelbelovende nieuwkomer), Patrick Sys (nota's), Marc Willems (foto's), Mia Schrooten en Piet Coninx.

Bespreking

Oude binnenstad - St.-Anna

Reeds voor we aan het desbetreffende kilometerhok arriveren, doen we een aantal fijne waarnemingen; zo groeien op de parking van het Congrescentrum Oud St.-Jan alvast Beklierde nachtschade, Hoge fijnstraal en Tongvaren. De straten worden dagelijks door duizenden voeten betreden, gelukkig vrij gekanaliseerd en doorgaans via vaste routes. Tegen de oude muren staat veel Kruiptje, Hemelboom, Klein kaasjeskruid en in de graslandjes staat het vol Madeliefje. Eikvarens groeien hier blijkbaar op alle mogelijke plaatsen: op bakstenen dakpannen, in putjes, op muren van beschaduwde gebouwen en op de waterzijde van de reimuren. Uit hoofde van de pure wetenschap wordt het nodige materiaal ingezameld doch we leerden reeds uit het Polypodium-onderzoek van de UG dat uit Gent en Brugge enkel Brede eikvaren is ingezameld (ofschoon bij nazicht met de stereoloep blijkt dat ook Gewone eikvaren als saxicool in Brugge voorkomt). Zelf hebben we alvast de beide soorten ingezameld. De klassieke muricolen Muurvaren, Steenbreekvaren, Minderstruik, Muurleeuwenbek en Klein glaskruid zijn eveneens bijzonder algemeen. De neofiet Muurfijnstraal domineert zelfs bijwijken het florabeeld op de reikaden. Gele helmblom is er minder frequent dan verwacht. We volgen de Dijver en de Steenhoudersdijk. Ook Mannetjesvaren komt veel voor en de beschaduwde muren staan vol gewoon Zijdemos. Dat ook bossoorten facultatief op muren voorkomen, bewijzen vondsten van Bergbasterdwederik, Wijfjes- en Mannetjesvaren, Gewone esdoorn (alsmede de purperbladige cultivar), Ruig klokje, Hulst, Taxus, Klimop, Appel, Zoete kers, Ruwe berk, Zwarte els, Tongvaren en Muursla. In sommige straten staat de muurvoet vol met jonge Zomerlinde. Typisch voor het Urbaan District is dat er natuurlijk een hele rits aan exoten en ontsnapte sierplanten in voorkomen; zo staan we even stil bij eerder zeldzame verschijningen als *Hypericum calycinum*, Kiwi, Sierpompoen, Italiaanse populier, Haagliguster, *Anemone x hybrida*, Chinese kamperfoelie, Valse wingerd, Vlakke dwergmispel en tot slot Ierse klimop, die in de volle zon enorme oppervlakten muurflora kan overwoekeren en doden. De Coupure is een mooi kanaal, waar we veel bijzondere zaken hebben gevonden. Zo blijkt het sas helemaal gekoloniseerd met Bleekgele droogbloem. Op de waterlijn groeit ook moeras- en verlandingsvegetatie, weliswaar in bescheiden formaten. We noteren er o.a. Moeraszegge, Gele lis, Watermunt, Waterzuring, Blauw glikkruid, Kleine lisdodde en Stijf barbarakruid, naast véél Wolfspoot en Grote engelwortel. In het saswater ontdekken we nog een fraaie populatie Grote kroosvaren. De betonnen stootrand aan de ligplaats voor boten is een wijkplaats voor Selderij, een wilde kustplant, die op enkele plaatsen ook in zaad staat. Aan de Predikherenrei doen we trouwens nog meer mooie waarnemingen. Zo staat op de buitenzijde van de kademuur een goed ontwikkelde plant Uitstaande vetmuur, die in de nieuwe Nederlandse Heukels' Flora als aparte soort (*Sagina micropetala* = *S. apetala* subsp. *erecta*) wordt onderscheiden, taxon met als hoofdverspreidingsgebied het Urbane District. In een straat langs een kanaaltje staat ook Zulte, een soort van brakke bodems. De bekende pekelaadventief Hertschoornweegbree groeit ook her en der in de straten. Benevens een overvloed aan Steenkruidkers, ontdekken we ook enkele exemplaren Amerikaanse kruidkers, veel Straatliefdegras en wat minder Klein liefdegras. Een bijzondere verrassing is de aanwezigheid van Stijf havikskruid, midden op het voetpad in een smalle steeg. In sommige kleine gazons staan Kleine leeuwentand en Draadereprijs en aan een poëtisch brugje met Plat beemdgras schicht plots een IJsvogel voorbij.

Alvorens we weer we richting stationsbuurt stappen, komen we nog heel wat jonge Oosterse plataan tegen, zowel in goten als tussen de straatstenen. De zaailingen zijn vooral algemeen in de buurt van het Astridpark, waar zich enkele grote moederbomen bevinden. Ook in Brugge bieden keldergaten een alternatief refugium voor een aantal varens, vooral Muurvaren en Mannetjesvaren. We zamelen nog een exemplaar in van een grijsviltige plant die tussen de stoeptegels is ontkiemd. Het blijkt te gaan om *Helichrysum petiolare*, een Zuid-Afrikaanse soort die gecultiveerd wordt als structuurplant in bloemenmanden, de zogenaamde 'hanging baskets'. Verder moeten we nog vermelden dat in Brugge ook *Polypodium cambricum* is gevonden (med. R. Viane), nieuw voor België. We hebben ze zelf echter niet ontmoet.

Brede Eikvaren op oude kademuur

Muurfijnstraal op kanaalmuur

Omgeving Minnewater en Station

Langsheen talloze toeristen, paardenkoetsen en souvenirwinkeltjes banen we ons een weg naar de brug over het Minnewater. Deze is prachtig begroeid met Brede eikvaren, Muurvaren, Zwarte els en Klein glaskruid en zelfs Reuzenbereklaauw. Aan het water vinden we nog een doomloze roos onder Ruwe iep. Aan de brugvoet groeit o.a. *Aucuba japonica* in een wat moerassige vegetatie. We sluiten de dag af aan het station, waar een braakliggend terrein tussen het perron en de grote parking onze aandacht trekt. We zien er o.a. veel Italiaanse populier uit zaad opslaan, samen met melden en zelfs een exemplaar Kattensnor, die blijkbaar uit het keurslijf van de strakke aanplantingen verderop heeft weten te ontsnappen. De soorten die we in de binnenstad vergeefs zochten, groeien hier op een halve hectare allemaal bij elkaar. Tamelijk wat Kaal breukkruid, benevens raadselachtige onbekende planten die tenslotte... niet-bloeiende exemplaren van dat zelfde Kaal breukkruid blijken te zijn. Voor de bloei zijn immers de blaadjes groot, breed en fris ontwikkeld, op zijn minst een ongekend zicht voor ons. We vinden op dit adventiefterrein een honderdtal soorten, waaronder Basterdklaver, Liggende klaver, Kleine majer, Groene naalbaar, Pluimgierst, Moerasbeemdgras, Katwilg, Hongaarse raket, Vreemde ereprijs, Duist, Grijskruid, Kleine leeuwenbek, Korrelganzenvoet en Hazenpootje.

St.-Baafs

Van Marc krijg ik al prompt een foto van Bleek cypergras dat hij op weg naar huis heeft gekiekt in de Torhoutse steenweg. Dat is in IFBL c2-21-43.

Stijf hav ikskruid op voetpad

Plat beemdgras op brugvoet

Besluit

Zoals je merkt is het onderzoek van de Stad Brugge in een versnelling gegaan. We hopen dat de lokale plantenkenner elkaar meemaal mogen ontmoeten om alle hoekjes uit te kammen. Ook in steden worden Rode-Lijstsoorten gevonden en vandaag zijn dat Rode spoorbloem en Brede eikvaren, die beide als “Zeldzaam” staan gerangschikt. Als “Kwetsbaar” wordt Selderij vermeld.

Stadsonderzoek Oostende

15 september

Vooraf

Vandaag bezoeken we de binnenstad van Oostende, een naar Vlaamse normen middelgrote stad die bij floristen toch enige bekendheid geniet omwille van de varenrijke muurflora van het Mercatordok. Ironisch genoeg blijken de steigers van het dok sedert enkele jaren niet langer vrij toegankelijk, zodat we via een omweg (een het floristisch onderzoek gunstig gezinde jachteigenaar) moeten binnen geraken. Onze inventarisatie start in c1-24-22, waar een punt van Jachthaven Mercator in ligt, verscheidene braaklandjes, een recreatiepark, een spoorwegemplacement en de Voorhaven met het Vlotdok. In de namiddag bevinden we ons in c1-25-11 waar we de dijk van de Spuikom en een ander deel van de Voorhaven onder de loep nemen. Tot slot bekijken we rest van de kademuuren van de jachthaven, wat losse gegevens van c1-14-44 en c1-24-21 bijeenbrengt. Deelnemers vandaag zijn Johan Devos (pwg Westkust), Nico Wismantel (streeplijst, determinaties) en Erik Molenaar (nota's en verslag).

Bespreking

Koninginnehof

Eerst nemen we een kijkje aan de jachthaven, waar we op de muren al meteen enkele mooie populaties met Tongvaren, Bezemkruid, Tomaat, Bleke basterdwederik, Steenbreekvaren en Hoge fijnstraal kunnen noteren. Op enkele braaklandjes van bouwterreinen bevindt zich naast duinflora ook een aantal neofyten, waaronder Smal vieszaad, Gingellikruid, Beklierde nachtschade, Goudkers, Zilverschildzaad, Kanariezaad, Italiaanse populier, Driëbloemige nachtschade en Watermeloen. Er staat echter ook een tuinsoort die we nog nooit eerder hebben genoteerd: de Kaapse margriet of 'Rain Daisy'. Kustsoorten als Deens lepelblad, Zeeraket, Hertschoornweegbree en ook Strandmelde komen op

meerdere plaatsen voor. In het straatbeeld zijn helaas overal sporen van herbicidenmisbruik. In de droge gazons overleven soorten van open graslanden zoals Muurpeper, Gewone reigersbek, Hazenpootje, Jakobskruiskruid en Kleine leeuwentand. In het Hendrikapark heeft zich een ruderaal Essen-lepenbos ontwikkeld, vooral onder een schem van Gewone esdoorn, i.c. de purperbladige cultivar en zijn bastaarden, waardoor de bosbodem weinig licht ontvangt. In de ondergroei vinden we dan vooral spaarzaam Fijne kervel (in bloei), Bloedzuring, Ballote, Gewone es, iep, Zevenblad, Hondsdraf en een massa Klimop. Vreemd genoeg wijst de aanwezigheid van een populatie Boskortsteel toch op zekere potenties. Het park siert zich met een grote serpentinevijver waarin een smalle doch dichtbegroeide oeverruigte wordt gespaard van intensief maai-beheer; hierin gedijen o.a. Kalmoes, Scherpe en Moeraszegge, Valse voszegge, Gele lis, Riet en Ruwe bies. Er staan heel wat vogelvoer -adventieven zoals Europese maar ook de veelbesproken nieuwkomer Stekelige hanenpoot (!), Alsemambrosia, Grijze mosterd, Koriander en dies meer. Op een vrij droge standplaats groeit vreemd genoeg Getand vlotgras, een pionier van natte, zeer voedselrijke bodem. Bij het verlaten van het park vinden we in de berm van een fietspad één exemplaar van Ruige leeuwentand, vergezeld door Gevlekte rupsklaver, Kleine klaver, Hopklaver, Gewoon duizendblad, Smalle weegbree, Veldbeemdgras en Gele morgenster. Als we het vergiftigde emplacement afspeuren, ontdekken we naast Plat beemdgras en Klein liefdegras nog een aantal exemplaren Boshavikskruid, een soort we hier volgens de Atlas nauwelijks kunnen verwachten. In de omgeving van het Motdok groeit o.m. spaarzaam Straatliefdegras en Steenkruidkers.

Kaapse margriet

Ruige leeuwentand

Voorhaven - Spuikom

Langs de Slijkensesteenweg liggen enkele duingraslandjes waarin we opnieuw typische soorten aantreffen als Kleine leeuwentand, Klein kaasjeskruid, Hertshoomweegbree, Egelantier, Gewoon struisriet, Hoge fijnstraal, Luzerne, Bleke morgenster, Kleine teunisbloem en Kleine zandkool. Op droog stuifzand groeien pioniers als Pluimgierst, Papegaaiekruid, Kransnaalbaar, Zwarte en beklierde nachtschade, Zandzegge en Akkermelkdistel. Aan de Spuikom zelf ontmoeten we weerom Boshavikskruid. We menen eerst met Stijf havikskruid te maken te hebben en maken dan ook de fout om onvoldoende herbariummateriaal in te zamelen, zodat we onze vondst niet echt 100% kunnen staven. De bewuste plant komt er talrijk voor op het dijklichaam. Op deze schuine muren vinden we verder nog een hele reeks aan merkwaardige soorten als Pijlkruidkers, Handjesgras, Strandmelde, Kleine zandkool, Troggierst, Geelrode naalbaar en Kraailook. Door een woonbuurt gaan we terug naar de Voorhaven, maar onderweg kan nog Slaapbol, Gladde iep (uit zaad

van de laanbomen opgeslagen) en - ongelooflijk maar waar - Kruiwilg (*Salix repens* subsp. *dunensis*) op een voetpad worden genoteerd. We volgen in de haven de dijkranden en brughoofden waar we nog een aantal halofyten vinden zoals Zeevetmuur en Zeeraket. Op de terugweg vinden weer Koriander en verder nog Witte krodde, Duindoorn en Heggenrank.

Mercatordok - Station Oostende

Vanaf het Station zoeken we verder op de noordzijde van het Mercatordok, waar heel wat meer licht op de muren valt. Hier zijn vindplaatsen van Zwartsteel, Muurvaren, Brede eikvaren en Moerasvaren (reeds langer gekend).

Mercatordok - Ziekenhuis Henry Serruys

Het grootste deel van het dok ligt in dit kilometerhok en we vinden er nog een hele reeks muurbewonende soorten. Opvallend is hier de overvloed aan Brede eikvaren, Tongvaren en Steenbreekvaren. Hier en daar verschijnt Hoge fijnstraal, Wijfjesvaren, Rechte driehoeksvaren, Plat beemdgras, Blaasvaren, Adelaarsvaren, Muurpeper en Tomaat. Kleine zandkool, Muurfijnstraal, Rood zwenkgras en Stijve naaldvaren zijn op deze muren zeldzaam aanwezig. We vermelden verder nog Gewoon robertskruid en Geel nagelkruid. Een fraaie vondst is bovendien Stijf ijzerhard, waarvan 2 exemplaren op de kademuur in bloei staan. Er blijven nog enkele vraagtekens achter enkele vondsten staan, zoals bij een gekroesde Niervaren met dubbeltoppige bladeren (?).

Besluit

We hebben deze dag een 300-tal soorten gezien. Haast een zesde bestaat uit neofyten en ongeregistreerde soorten. Het thema van deze excursie was min of meer een zoektocht naar het raakvlak tussen de flora van het Maritiem district en deze van het Urbaan district. Hoewel we van beide voldoende vertegenwoordigers hebben ontmoet, is er toch sprake van een zekere scheiding tussen beide districten; vooral de echte kustsoorten blijken zich in het stadsmilieu niet altijd thuis te voelen. Exclusieve stadsbewoners als de nieuwkomer Hoge fijnstraal voelt zich hier aan de Noordzee dan weer wél al goed thuis, alsmede een keur aan al dan niet muricole varensoorten bij het Mercatordok, misschien wel hét hoogtepunt van de uitstap van vandaag.

Op de Rode Lijst staan als "Achteruitgaand" Ruige leeuwentand en Kruiwilg. Vijf varens van het Mercatordok zijn als "Zeldzaam" opgenomen, n.l. Zwartsteel, Blaasvaren, Stijve naaldvaren, Moerasvaren en Brede eikvaren. Ook Strandmelde is "Zeldzaam" voor de Rode Lijst van Vlaanderen, in het bijzonder omdat haar voorkomen beperkt is tot de kust. Rechte driehoeksvaren is "Met uitsterven bedreigd". Al bij al een bijzonder leerrijke en ongewone excursie.

Onderzoek Westzijde Averbode bos & hei

22 september

Vooraf

Vandaag is er opnieuw een excursie met speciale aandacht voor Stippelvaren, en uit de respons valt af te leiden dat dit een bijzonder goed gekende Rode-Lijstsoort is. Op het programma staan twee IFBL-hokken in het weinig onderzochte en pas opengestelde gebied. We bevinden we ons in het westelijk deel waar Diestiaanheuveld met ijzerzandsteen en zandige tot kleiige dalen elkaar afwisselen.

Dit staat garant voor een zeer afwisselend biotoop, veel overgangssituaties en hopelijk veel bijzonderheden. In de voormiddag verzamelen we gegevens van de flora van 'De Buts' en omgeving en zijn we in IFBL d5-28-32. In de namiddag bezoeken we de westzijde van de Weefberg in IFBL d5-28-34, waar eveneens een aantal uiteenlopende biotopen worden doorzocht. Aan de ingang van de Abdij van Averbode ontmoeten elkaar Luc Vervoort (gids en verslag), Erik Molenaar (nota's en verslag), Ria Denéve, Geert Andries, Mia Schrooten en Piet Coninx. De weersomstandigheden zijn alvast opnieuw ideaal.

Bespreking

Ingang Abdij Averbode

Voor alle volledigheid noteren we in het bosje hiertegenover (IFBL d5-28-41) alvast Hemelboom, spontaan opgeslagen en flink aan het inburgeren, een proces dat bekend is over grote delen van Vlaanderen en dat blijkbaar nog niet eerder door iemand hier voor Averbode is genoteerd.

De Buts en omgeving

We laten de wagens aan de vroegere boswachterswoning 'de nieuwe Eik' op een parking staan en na honderd meter bevinden we ons in het km-hok. We volgen de bosdreeven en paden. Voor het omvormingsbeheer zijn tamelijk zware machines in gebruik wat wel zijn sporen achterlaat in deze natte nazomer. Het bos is wel al een stuk 'lichter' en op de omgewoelde plaatsen en op de randen van de weg duiken tussen de gebruikelijke zoomsoorten ook Zwarte nachtschade, Kaal knopkruid en Europese hanenpoot op. Prins De Merode kende blijkbaar bosbouwers met degelijke kennis, want de bodem bepaald sterk de keuze van de aanplantingen in het verleden. Hoewel er veel jonge Amerikaanse eik staat is de kruidlaag meestal gevarieerd en afwisselend ingenomen door een etage met Blauwe bosbes of Adelaarsvaren. In het sterk ontwaterd bos liggen verschillende open plekken, meestal verlaten wildakkertjes, al dan niet bemest. Hierin vinden we bosranden met heischrale flora, o.m. met Tormentil, Mannetjesereprijs, Pilzegge, Struikhei en Blauwe bosbes, waarin de levendbarende hagedissen zich momenteel bijzonder veilig voelen zonder al die gekweekte fazanten. De neofyten Hoge fijnstraal en Bezemkruiskruid hebben deze open plekken al talrijk weten te bereiken. Op sommige plaatsen zijn zaailingen van Wintereik geconcentreerd, maar we vinden ook zaailingen van kruisingen tussen Zomer- en Wintereik (*Quercus x rosacea*), Fijnspar, Europese lork, Zwarte den en Grove den. De vochtigste delen van het bos zijn sterk begreppeld. Op de steilkantjes gaan we op zoek naar Stippelvaren, die we zoals steeds terug vinden in gezelschap van Dubbelloof. Een wat vergeten naam voor Stippelvaren is Bergvaren, wat nog aangeeft dat de soort in Vlaanderen altijd wel een zeldzaam buitenbeentje is geweest en vooral op echte hellingen moet gezocht worden. We doorzoeken ook een beukenperceel met een fraaie ondergroei van Hazelaar. Hier treffen we o.m. Dalkruid, Lelietje-van-dalen, Fraai haamos, Gewone ereprijs, Gewoon bosviooltje, Kussentjes mos, Bleke zegge en Ruige veldbies. Opvallend zijn hier de Mestkevers die overal in Gele aardappelbovist zijn te vinden en blijkbaar van de sporen van deze zwam snoepen. In de omgeving van een lage Diestiaanrug (bekend als De Buts) zijn oude sporen van een parkachtige aanleg. Op welbepaalde afstanden zijn zelfs nog oude knotlinden aanwezig. Geert maakt ons attent op een silexcherf die reeds vroege menselijke aanwezigheid verraadt op deze hoge punten van het landschap. Zeker iets om op te letten bij het beheer en o.a. rigoureuus plaggen achterwege te laten. Langs de paden vinden we aan de vochtige

voet van dit heuveltje nog plantensoorten als Sterzegge, Tandjesgras, Knolrus, IJle zegge, Donkergroene basterdwederik met de fijne lange uitlopers en zaailingen van Beuk. Terug op de helling vinden we aan de zuidkant een open plek waar een aantal merkwaardig vertakte vormen van Bleekgele droogbloem groeien; we tellen er een 40-tal exemplaren, maar een echt verschil in bloembouw met een gewone Bleekgele droogbloem vinden we niet. Talrijk is hier ook Bosdroogbloem en Boskruid. In de Rietvijver vinden we enkel wat Dwergkroos. *Robinia* slaat ook hier op uit zaad. Dit is zowat de enige plek waar we Pontische rododendron ontmoeten.

Eivormige waterbies

Echte guldenroede in ijzerzandsteengroeve

Westzijde Weefberg

Na een korte middagpauze in het rustieke café 'bij Jan en Elza' aan de westpunt van de Weefberg zullen we in de namiddag deze heuvel verkennen. In de wegbem tegenover het café groeien Oranje havikskruid, Straatliefdegras, Amerikaanse kruidkern en Hoge fijnstraal in gezelschap van hoge grote populaties Zandzegge. Na inventarisatie van de bosrand, waarin ook een steriele *Aronia*-soort (Appelbes) met sterk behaarde twijgen staat, gaan we de Diestiaanheuvel op. Op de zeldzame exotenvrije plekken kunnen we o.a. opvallend veel Kussentjesmos, Pilzegge, Fijn schapengras, Bochtige smele en zaailingen van Beuk noteren. Het hellingbos bestaat verder voornamelijk uit Amerikaanse eik, waar tussen hier en daar Tamme kastanje, zaailingen van *Robinia* en Amerikaans krentenboompje staan. Boven op de heuvel bevindt zich een oude ijzerzandsteengroeve die pas door Natuurpunt is opgeruimd en open gemaakt. Er pionieren allerlei typische soorten, zoals Pijpenstrootje, Struikhei, Zandstruisgras, Stijf havikskruid, Boshavikskruid, Schemhavikskruid, Pitrus en plaatselijk een massa Tandjesgras. Tot onze verrassing staan hier boven op de berg enkele plassen met water, wellicht een gevolg van weinig doorlatende ijzerzandsteenlagen of kleilagen. In de plassen, waarin veel glauconietbestanddelen zijn ingespoeld, vinden we tussen een groepje Zomprus een mooi ontwikkelde pol Eivormige waterbies, deels bloeiend, deels zaadzettend. Als we moeten vertellen dat we deze soort hebben aangetroffen op de top van een Diestiaanheuvel dan zullen heel wat Limburgers meewarig het hoofd schudden om zoveel gekheid. Edoch, het is maar al te waar, en de omstandigheden zijn – tenminste in dit natte zomerhalfjaar – hoe dan ook ideaal voor de groeiplaats! We zamelen één bloeiende scheut in ten bewijze en ter vorsing. Net als op de wildakkertjes wordt ook hier een aantal neofyten waargenomen, o.m. Harig vingergras, Zwarte nachtschade, Kransnaalbaar en Europese hanenpoot. Er wordt ook een stuk van een grote populatie *Aster* ingezameld. We verlaten de top langs de noordkant, waar op enkele kleinere hellingen zandige klei dagzoomt in plaats van de

gebruikelijke ijzerzandsteen. Deze zijde bestaat grotendeels uit een oude plantage van Corsicaanse den waaronder zich vooral Brede stekelvaren en Mannetjesvaren profileren. Er wordt ook een flink exemplaar Palmboompje opgemerkt in het bos. Opnieuw treffen we langs een pad Stippelvaren aan in gezelschap van Dubbelloof. Op een bepaalde plaats vinden we een twintigtal jonge exemplaren Wintereik. Aan de rand van een vroegere wildakker houdt op deze voedselarme kleiige bodem al vele jaren een populatie Grote wolfsklauw stand. Deze soort zal bij toenemende klimaatsverwarming wellicht onze streken verlaten. Ze wordt ook niet veel meer sporulerend aangetroffen alhoewel dit voorgaande jaren hier nog wel het geval was. Op de voorheen bemeste wildakker zelf kunnen we weeral talrijk een aantal thermofiele neofyten aantreffen, waaronder Hanenpoot, Geelrode en Groene naalbaar, Bezemkruiskruid en een massa Hoge fijnstraal. Langs de Oude Mechelbaan (of Boonstraat, wellicht afkomstig van 'Bornstraat') groeien nu allerlei soorten die profiteren van de laag dolomiet waarmee de weg is verhard, waaronder Geel nagelkruid, Vijfvingerkruid, Robertskruid en Beekpunge. Ten slotte nemen we nog een kijkje op een oude zandwinning annex stort waar we vanzelfsprekend opnieuw een aantal soorten van rijkere bodems noteren. Zo groeit er een vrij rechtopstaand liefdegras, dat veel weg heeft van Straatliefdegras, in gezelschap van Hertshoomweegbree. Hier is vermoedelijk ook Maaszand aangevoerd of gestockeerd, want in de buurt vinden we nog soorten als Boslathyrus, Dicht havikskruid en Echt bitterkruid.

Besluit

Vandaag hebben we veel ongewoons gezien, maar ook zeer veel mooie zaken in een unieke biotoop. Het is duidelijk dat het natuurherstel sneller resultaten afwerpt naar gelang de historische ingrepen (voornamelijk bosbouwkundig) minder zwaar zijn geweest. De ontwatering van de oude vennengordels is een zeer moeilijk herstelbaar fenomeen, maar als je ziet dat zelfs boven op een Diestiaanheuvel waterpartijen kunnen blijven staan, dan zal het opruimen van een aantal diepe greppels snel resultaten opleveren. In onze lijst van vandaag staan een tiental soorten op de *Rode lijst*. Struikhei, Tandjesgras, Muizenoor, Tomentil en Wintereik zijn *achteruitgaand*. Eivormige waterbies en Stippelvaren zijn zeldzaam. Het Dicht havikskruid dat we op de zandwinning vinden staat als *kwetsbaar* genoteerd. Grote wolfsklauw staat op de Rode Lijst als "Bedreigde"soort.

Geert en Luc die al eerder vertrouwd waren met groeiplaatsen van Grote wolfsklauw op Diestiaanheuvels van het Hageland geven als gemeenschappelijk kenmerk van de groeiplaats en kieming op: een relatief vers verstoord klei- en ijzerrijk substraat van noordhellingen, overeenkomend met pionierssituaties waar de bodem dikwijls niet onzacht was 'beschadigd' geraakt en 'maagdelijke' ijzerrijke grond bloot kwam te liggen. Deze plekken zijn periodiek vochtig door stuwwater en zijn in deze vochtige periodes 'begroeid' met een glibberige laag van micro-organismen (bacteriën?) dat mogelijk als kiemsubstraat dienst doet. De 'dynamiek' van de groeiplaats komt sterk overeen met wat soms in het buitenland nog is te zien: ofwel op hellingen waar van nature af en toe grond afschuift ofwel in tred- en wroetsporen van (grote) grazers. Grote wolfsklauw is bij zijn vestiging dus duidelijk een pionier die ook verder in zijn cyclus telkens naar open plekken 'kruip't met zijn uitlopers. Ook de andere standplaatsen in het Hageland waren steeds ver afgelegen van elke landbouw- of bemestende activiteit; vermoedelijk heeft deze bedreigde soort daarvoor een nultolerantie. Spijtig genoeg zijn ook in deze streek de meeste groeiplaatsen ondertussen verdwenen en dan voornamelijk door villaverkavelingen. Hopelijk kan

het beheer in het beschermde Averbode Bos & Heide deze soort op meerdere plekken doen terugkeren.

Stadsonderzoek Leuven, Cesarberg en omgeving

13 oktober

Vooraf

Het onderzoek van Leuven kadert in een reeks van bezoeken die reeds enkele jaren aan de gang is. Vorig jaar werd er heel wat gevonden aan nieuwe soorten voor ons land en daarom leek het raadzaam de stad dit jaar opnieuw onder de loep te nemen. In september 1994 bezochten we dit zelfde IFBL-hok, wat ons in staat stelt een aantal vergelijkingen te maken. Vandaag gaat onze laatste excursie van 2007 door met opnieuw een mooi zonnetje, waarschijnlijk meegebracht door één van de floristen. Dat zijn Nico Wysmantel (streeplijst), Erik Molenaar (verslag), Geert Andries, Mia Schrooten en Piet Coninx. De gegevens zijn afkomstig uit (a) e5-13-44 St.-Maartensdal, (b) e5-13-42 Cesarberg en (c) van het dorpscentrum Wilsele in e5-13-24.

Bespreking

Cesarberg en omgeving

We vertrekken aan het Station en als we bijna aan de Aarschotse poort zijn maken we al enkele nota's van de stadsflora. Aan het pand van de Heilige maagd en de Twaalf Apostelen groeien enkele kleine zaailingen van een Thuja op het voetpad, vergezeld van Muursla en Muurvaren. Enkele flukse Judasoren verschijnen uit de muur alsof ze onze woorden willen overbrieven. Op de natte muren aan de Dijle en de Voer komt heel wat Steenbreekvaren en Bosaardbei voor, vergezeld van moeras- en bosflora. Dan bereiken we de industriezone in het hok waar we vandaag een volledige lijst willen maken. In de gazons langs de grote weg verschuilt zich o.a. Oranje havikskruid, Kleine leeuwentand en de purperen cultivar van Kruiwend zenegroen. Overal staat nu Hoge fijnstraal, een plant die we hier in 1994 voor het eerst in uiterst bescheiden aantal konden waarnemen. In de boomspiegels staan talrijke zaailingen van wat ogenschijnlijk telgen van de aangeplante sierappels zijn, maar al gauw wordt duidelijk dat het allemaal Westelijke balsempopulier is. Op de vage, vochtige terreinen van de brouwerij kunnen we een overvloed aan stadsminnende neofieten noteren, evenals Goudgele honingklaver, Klein vogelpootje, Muurpeper en Hazenpootje. Op weg langs de Vaartkom groeit veel Steenkruidkers, Amerikaanse kruidkers, Europese hanenpoot en Straatliefdegras. De oude muren van de verlaten Stellafabriek herbergen nog steeds Steenbreekvaren, Gele helmbloem en Klein glaskruid, maar - dertien jaar na ons eerste bezoek - is de populatie van deze laatste wel flink uitgebreid. Met de verrekijker kunnen we nog Tongvaren en Eikvaren waarnemen op de muren van de afgesloten loskaden. In de goot treffen we een Nachtschade aan die we voorlopig niet op naam kunnen brengen. Achter de fabriek noteren we in de Dijle Schedefonteinkruid. Het heldere water bevat heel wat leven, waaronder haften die door Grote gele kwik worden belaagd. Op de bruggetjes en Dijlemuren bevinden zich mooie groeiplaatsen van Tongvaren, Muurhavikskruid en Gewone eikvaren.

Rode spoorbloem in een stoepgoot

Klimopbremraap

Heel wat Cotoneasters zijn hier gekiemd, maar ook opnieuw Thuja. Op een parkeerplaats staat in de boomspiegels o.a. Paashaver. Hoogst ongewoon! Onder het wat verwaarloosde stadsgroen verschijnen allerlei paddestoelen: van Krulzomen tot Russula's en Miegenzwammen. Zoals tegenwoordig haast overal wordt vastgesteld, verschijnt Chinese kamperfoelie tussen de straatstenen. Een bijzonder fraaie waarneming betreft echter een nieuwe groeiplaats van Klimopbremraap in een aanplant van Klimop. Overal staan verse bloeiwijzen tussen de oude van deze zomer. Deze bremraap wordt opgegeven voor bossen op voedselarme tot matig voedselrijke, neutrale tot kalkhoudende grond en ravijnbossen. Dit biotoop bevindt zich weldegelijk in ons hok en na de middag begeven we ons naar de Cesarberg. Onderaan, in de Glasblazerijstraat, groeien op een braakliggend terrein nog soorten als Sikkelklaver, Ruwe iep en Hoge cyperzegge. Op het voetpad net achter de afsluiting zijn enkele esdoornachtige bomen verschenen. De bladeren zijn echter niet tegenoverstaand en doen sterk denken aan de vondsten van Amberboom in het Stadspark te Antwerpen. Dit is slechts de tweede maal dat we deze soort als 'wild' kunnen noteren. De Keizerberg is een Diestiaanheuvel, waarop ooit een burcht heeft gestaan. Op de sterk geërodeerde hellingen herkennen we een Essen-iepenbos met daarin heel wat exoten. Toch is de vondst van Mispel hier onverdacht: het gaat om de wilde vorm met de kleine ronde vruchten. In de boszoom groeit o.a. nog Kraailook en Boshavikskruid. Het merendeel van de heuvel is volgebouwd met villa's. De oude dreef is opgenomen in privétuinen. In de verkaveling vinden we nog enkele urbiocolen zoals Kruipklokje, Rode spoorbloem (die zich in de goot van een rond punt heeft gevestigd) en Gewone trompetboom (uitgezaaid in een grindpad naast de straat). Op de heuvel bevindt zich een recent aangelegde speelweide, waarin een grote populatie Draadereprijs en Pinksterbloem groeit. In de houtkanten er omheen kunnen we nog overblijfselen optekenen van de oorspronkelijk bosflora, als Kruisbes, Wilde liguster en Brede wespenorchis, maar ook Boksdorn en een zaailing van *Viburnum rhytidophyllum*, een uit China afkomstige siersoort. We verlaten even het hok en in het dorpscentrum van Wilsele maken we enkele nota's van muurflora op de voormalige pastorie- en kerkhofmuur, met o.a. Tripmadam, Plat beemdgras, Zandhoornbloem en Steenbreekvaren. In het straatbeeld staat ook Tuingoudsbloem. Van hieruit bereiken we vlot het kanaal, waar opnieuw een flink aantal soorten kunnen genoteerd worden. Vooral in de oeverzone, waar we Kalmoes zien groeien en we een zoveelste ongewone waarneming doen: Wijnstok. De plant heeft zich op de beschoeiing gevestigd, evenals de exotische zuurbes (*Berberis thunbergii*) en een exemplaar van Gouden regen. Aan de overzijde van het kanaal speuren we nog rond

tot aan de Dijle. Opmerkelijke vondsten zijn hier Platte rus op het voetpad, een meterhoge Malvaceae (*Lavatera cretica*) en in de oeverruigte een bloeiend exemplaar van Groot warkruid.

Besluit

Hoewel we bijna driehonderd taxa hebben genoteerd kan je zeker zijn dat er veel meer voorkomt. Tal van gewone stadsoorten hebben we gemist. Op de Rode Lijst kunnen we als "Bedreigd" Klimopbremraap terug vinden. Al zijn er mooie populaties verdwenen in de buurt, blijkbaar heeft de soort hier echt voet aan wal. Eikvaren is "Achteruitgaand" en Rode spoorbloem staat genoteerd als "Zeldzaam". Beide soorten komen slechts bescheiden voor in het door ons bezochte IFBL-hok.

Kalender FON

In principe gaat het om dagexcursies; wie in de voormiddag mee wil kan dat, aanpakken voor de namiddag gaat per fon-o-foon. Samen rijden is de boodschap! Contacteer in elk geval de tochtverantwoordelijke of de fon-o-foon (0474 820471)

Wij staan open voor alle belangstellenden, zelfs absolute beginners zijn welkom. Zowel mossen als hogere vaatplanten worden genoteerd, vooral belangrijk bij de opnamen in natuurgebied.

Vergeet geen (laarzen, loep, flora en) picknick mee te nemen! We middagmalen gaarne in een volks café.

Zaterdag 5 april

9u15 Mechelen, einde Ridder Dessainlaan tgo. café

Relicten voorjaarsflora N-zijde park en gazons met *Apium repens* en *Trifolium fragiferum*

Mechelen – Vrijbroekpark en omgeving D4-27-43 en/of d4-37-21

Zaterdag 19 april

9u15 Bezoekerscentrum Zoerselbos, Boshuisweg 2, Zoersel

Vlaams natuurreservaat Zoerselbos

Percelen onder bijzondere bescherming; voorjaarsflora en eeuwenoude iepen.

Zaterdag 17 mei

9u15 Abdij van Grimbergen

Vilvoorde - Tangebeekbos en Drie Fontein en D4-56-34 en D4-56-43

Recreatiebos met holle wegen

Zaterdag 31 mei

9u15 Kerk Putte

Putte - Kranckebossen, Heerekenshoeve en omgeving

Vochtige heide met Blonde zegge, dottergrasland met zeggen, oeroud hakhout...

Zaterdag 7 juni

9u15 Kerk Hoegaarden

Hoegaarden, de Nern en omgeving

Graanakkers en houtkanten op kalkrijke leem

Zaterdag 14 juni

Wachtebeke - provinciaal domein

Zaterdag 21 juni

9u15 Kerk Rillaar

Demervallei en Konijntjesberg Rillaar

Hagelands landschap met prospectie ontwikkelingen op beheerde percelen

Zaterdag 28 juni

10u00 Avenue de la Mer

Les Hemmes de Marck - Schor naar Duin (2 km strand)

Plantenwerkgroep Schijnvallei

Vegetatieopname Zandven te Westmalle

Staf Brusselseers

Beschrijving

Het Zandven bevindt zich in het Molenbos in de buurt van Drieboomkesberg, een oud bedevaartsoord dat ontstond in 1748. In dit gebied lag ook het bekende sanatorium voor T.B.C.-lijders "Lizzy Marsily", dat nu verpleeginrichting "De Dennen" geworden is. Het nu droogstaande ven werd tot voor kort gebruikt als grasweide voor runderen. Het Zandven met een bijna perfecte cirkelvorm van circa 800 m is volledig omringd door bosgebied en landduinen, nergens is er enig huis of bouwsel te bespeuren wat het geheel landschappelijk bijzonder aantrekkelijk, zoniet uniek, maakt. In het noordelijke en westelijk deel van het voormalige ven, dat het laagst gelegen is en in de enkele sloten, die er doorlopen, treffen we heel wat typische moerasvegetatie aan zoals: Veenpluis, Wolfspoot, Pitrus, Grote wederik, Moeraswalstro, Moerasmuur, Moerasrolklaver, naast diverse zeggensoorten. In deze natte gedeelten vonden we ook heel wat interessante mossen o.m. Veenmos, Gewoon haamos, Gaaf kantmos, Smaragdmos, enz.

De natuurwaarden van dit gebied zijn bijzonder groot en kunnen door een aangepast beheer zeker nog versterkt worden. Het ven in zijn oorspronkelijke staat herstellen zou natuurlijk ideaal zijn, maar misschien ook te hoog gegrepen. Een aangepast maai-beheer daarentegen lijkt ons perfect haalbaar en zou al een heel eind in de goede richting gaan.

Hieronder vindt u lijstjes van de genoteerde planten, mossen en terloops opgemerkte vlinders, insecten, fungi e.d. Deze lijstjes zijn uiteraard niet compleet vermits de aanwezigheid van fauna en flora zeer sterk seizoensgebonden is.

Terloopse waarnemingen van fauna en fungi :

Blauwe glazenmaker, Hangmatspin, Groene sabelsprinkhaan, Klein geaderd witje, Kruisspin, Graswants, Gewone oeverlibel, Distelminder, Groot dikkopje, Honingbij, Zilverstreep, Groot koolwitje, Klein geaderd witje, Klein koolwitje, Buizerd, Gewone zwavelkop (*Hyphola fasciculare*), Geel hoorntje (*Calocera cornea*), Bloedweizwam (*Lycogala epidendron*), Wit oorzwammetje (*Crepidotus variabilis*), Gazonvlekplaat (*Panaeolus foenicii*), Heksenboter (*Fuligo septica*)

ZANDVEN WESTMALLE 12 & 19 mei 2007 (hok b5-52-23)

Deelnemers: Agnes Ligtvoet, Frieda De Ruysser, Lutgarde Van Petegem, Nicole Van Hooydonck, Dré Peeters, Paul Sels, Marc Gerits, François Van Uffelen
Notities & verslag: Staf Brusselaers

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	F+Lt	V k	BI	Freq.
Akkerdistel	<i>Cirsium arvense</i>	co"	13	69	r
Basterdwederik kantige-	<i>Epilobium tetragonum</i>	teun°	za	78	+
Beemdgras ruw-	<i>Poa trivialis</i>	gr'	za	57	1
Berk ruwe-	<i>Betula pendula</i>	ber°	va	45	+
Biezenknoppen	<i>Juncus conglomeratus</i>	rus°	4	56	+
Biggenkruid gewoon-	<i>Hypochaeris radicata</i>	co°	10	69	+
Blaaszegge	<i>Carex vesicaria</i>	cy°	vz	56	r
Boterbloem kruipende-	<i>Ranunculus repens</i>	ra°	14	59	+
Boterbloem scherpe-	<i>Ranunculus acris</i>	ra°	11	40	r
Braam gewone-	<i>Rubus fruticosus</i>	roz°	10	68	+
Brandnetel grote-	<i>Urtica dioica</i>	bm°	14	69	+
Den grove-	<i>Pinus sylvestris</i>	den°	a	56	+
Dravik zachte-	<i>Bromus hordeaceus</i>	gr°	va	57	+
Eik Amerikaanse-	<i>Quercus rubra</i>	nap°	a	5	r
Fioringras	<i>Agrostis stolonifera</i>	gr°	a	69	1
Grasmuur	<i>Stellaria graminea</i>	anj°	8	58	+
Greppelus	<i>Juncus bufonius</i>	rus°	6	67	+
Hazenzegge	<i>Carex ovalis</i>	cy°	a	56	+
Hoombloem gewone-	<i>Cerastium fontanum</i>	anj°	12	40	r
Jonker kale-	<i>Cirsium palustre</i>	co"	a	69	+
Kamgras	<i>Cynosurus cristatus</i>	gr°	a	68	+
Klaver kleine-	<i>Trifolium dubium</i>	vl'	6	59	r
Klaver witte-	<i>Trifolium repens</i>	vl°	9	50	+
Kropaar	<i>Dactylis glomerata</i>	gr°	va	58	+
Krulzuring	<i>Rumex crispus</i>	dkn°	8	50	r
Kweek	<i>Elytrigia repens</i>	gr°	7	68	+
Lijsterbes wilde-	<i>Sorbus aucuparia</i>	ro°	a	56	r
Moerasbeemdgras	<i>Poa palustris</i>	gr'	vz	68	+
Moerasmuur	<i>Stellaria uliginosa</i>	anj°	va	58	+
Moerasrolklaver	<i>Lotus pedunculatus</i>	vl°	va	68	+
Moeraswalstro	<i>Galium palustre</i>	wal°	a	58	+
Ooievaarsbek slipbladige-	<i>Geranium dissectum</i>	ob'''	5	59	r
Ooievaarsbek zachte-	<i>Geranium molle</i>	oib'	4	49	r
Paardenbloem	<i>Taraxacum officinale</i>	co°	4	40	+
Perzikkruid	<i>Persicaria maculosa</i>	dkn'	a	60	+
Pijpenstrootje	<i>Molinia caerulea</i>	gr°	a	79	+
Pinksterbloem	<i>Cardamine pratensis</i>	kr°	9	46	+
Pitrus	<i>Juncus effusus</i>	rus°	11	68	2b
Raaigras engels-	<i>Lolium perenne</i>	gr°	za	60	1
Schapenzuring	<i>Rumex acetosella</i>	dkn°	9	50	+
Smele bochtige-	<i>Deschampsia flexuosa</i>	gr°	va	67	+
Sporkehout	<i>Rhamnus frangula</i>	weg°	a	59	+
Stekelvaren brede-	<i>Dryopteris dilatata</i>	niv°	va	78	+
Struisgras gewoon-	<i>Agrostis capillaris</i>	gr°	a	68	2a
Tijmeprijs	<i>Veronica serpyllifolia</i>	hlm'	va	49	r
Timoteegras	<i>Phleum pratense</i>	gr°	a	68	+
Veenpluis	<i>Eriophorum angustifolium</i>	cyp°	z	45	+
Veenwortel	<i>Persicaria amphibia</i>	dkn'	5	69	+

Veldrus	<i>Juncus acutiflorus</i>	rus°	3	68	1
Veldzuring	<i>Rumex acetosa</i>	dkn°	11	56	+
Voederwikke	<i>Vicia sativa ssp sativa</i>	vli'	3	49	+
Vogelkers amerikaanse-	<i>Prunus serotina</i>	roz°	a	56	r
Vogelmuur	<i>Stellaria media</i>	anj'	13	10	+
Watermavel gewone-	<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	wn°	va	710	r
Waterpeper	<i>Persicaria hydropiper</i>	dkn'	va	70	+
Wederik grote-	<i>Lysimachia vulgaris</i>	slb°	8	78	+
Wilg grauwe-	<i>Salix cinerea</i>	wil°	va	34	r
Witbol gestreepte-	<i>Holcus lanatus</i>	gr°	9	59	4
Witbol gladde-	<i>Holcus mollis</i>	gr°	9	59	1
Wolfspoot	<i>Lycopus europaeus</i>	lip°	7	68	+
Zegge ruige-	<i>Carex hirta</i>	cy°	a	57	+
Zegge zwarte-bastaard	<i>Carex nigra x ?</i>	cy	a	5	+
Zwenkgras rood-	<i>Festuca rubra</i>	gr°	za	58	2m

Legende bij de inventarisbladen

F+L: familie + leeftijd: ° = overlevend
' = éénjarig
" = tweejarig

Vk: een aanduiding van het voorkomen in België of de Kempen (indien mogelijk).
Ofwel een voorkomingsgraad van 1 (zeer zeldzaam) tot 15 (zeer algemeen).

Ofwel zz = zeer zeldzaam, vz = vrij zeldzaam, z = zeldzaam
za = zeer algemeen, va = vrij algemeen, a = algemeen.

Bl: bloeiperiode 1 = januari tot 10 = oktober b.v. 45 = april -mei en 50 = mei- oktober.

Freq: Schaal van Braun-Blanquet

r = zeer weinig (1 à 2)

+ = weinig (3 à 20)

1 = talrijk (20 à 100), bedekking kleiner dan 5 %

2m = zeer talrijk (ontelbaar), bedekking kleiner dan 5 %

2a = willekeurig, bedekking 5 à 12,5 %

2b = willekeurig, bedekking 12,5 à 25 %

3 = willekeurig, bedekking 25 à 50 %

4 = willekeurig, bedekking 50 à 75 %

5 = willekeurig, bedekking 75 à 100 %

Mossen

* a = algemeen
z = zeldzaam

** B = bladmosse
L = levermosse

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	*	**
Boskronkelsteeltje	<i>Campylopus flexuosus</i>	a	B
Fijn laddermos	<i>Kindbergia praelonga</i>	a	B
Gaaf kantmos	<i>Lophocolea semiteres</i>	z	L
Gedraaid knikmos	<i>Bryum capillare</i>	a	B
Gedrongen kantmos	<i>Lophocolea heterophylla</i>	a	L
Gesnaveld klauwtjesmos	<i>Hypnum cupressiforme</i>	a	B
Gewoon dikkopmos	<i>Brachythecium rutabulum</i>	a	B
Gewoon haakmos	<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	a	B
Gewoon haamos	<i>Polytrichum commune</i>	a	B
Gewoon purpersteeltje	<i>Ceratodon purpureus</i>	a	B
Gewimperd veenmos	<i>Sphagnum fimbriatum</i>	a	B
Gewoon veenmos	<i>Sphagnum palustre</i>	a	B
Gewoon zijdemos	<i>Homalothecium sericeum</i>	a	B
Grijs kronkelsteeltje	<i>Campylopus introflexus</i>	a	B
Roodviltmos	<i>Aulacomnium palustre</i>	a	B
Smaragdmos	<i>Homalothecium lutescens</i>	z	B

Activiteiten Planten- & Zwammenwerkgroep Schijnvallei

De inventarisaties door de planten- & zwammenwerkgroep, in samenwerking met Louis Bertels van Natuurpunt Nete & Aa, hebben plaats elke vrijdagmorgen van 9 uur tot 12 uur, van vrijdag 11 april tot en met 29 augustus 2008. We gaan van start in de **Lovenhoek** te Vorselaar: het onlangs door Natuurpunt aangekochte natuurgebied. Een echt buitenkansje om kennis te maken met een zeer waardevol aaneengesloten brok natuur. Vermits er heel wat vochtige gedeeltes zijn is waterdicht schoeisel aanbevolen, ook een loep en de nodige flora's kunnen van pas komen.

Plaats van samenkomst is voorlopig de kerk van Pulderbos. Het is mogelijk dat we in een later stadium de afspraakplaats verleggen, naargelang we vorderen op het circa 140 ha grote gebied. Je kan, als je een week niet mee bent geweest, altijd informeren bij Staf Brusselleers tel. 03 636 35 05 waar de afspraak juist plaats heeft, je kan eveneens mailen naar colybia@skynet.be of naar info@schijnvallei.be.

Ook elke dinsdagmorgen tussen 9 uur en 12 uur is de planten- & zwammenwerkgroep actief, en dit het gehele jaar door. We doen dan natuurexcursies zowel in de eigen gebieden van de vereniging als in de natuureservaten & domeinbossen, gelegen in de wijde omgeving.

Iedereen is van harte welkom op onze dinsdag- & vrijdagexcursies, ook absolute beginners. Belangstellenden die op de hoogte willen gehouden worden kunnen hun e-mailadres doorsturen naar colybia@skynet.be of bellen naar het secretariaat op nummer 03 354 55 06.

PLantenwerkgroep ALLIUM (Denderstreek)

Afspraakplaats: Stedelijk kerkhof, Leo de Bethunelaan, Aalst

Meer info: Alium@belgacom.net of 053/ 84 00 27

Paul Van den Bremt, Laurent Annaert, Walter Tolleneer, Gilbert Tolleneer en Peter Tolleneer.

DATUM	Km HOK	PLAATS EN TOPONIEM	VAN/TOT
Zondag 30 maart	F3-15-23	Bever / Ruisseau D' Arenberg	8.30-12.00
Zondag 13 april	E3-48-44	Oetingen-Gooik / Bron	8.30-12.00
Zondag 27 april	E3-55-23	Overboelare- Geraardsbergen / K26	8.30-12.00
Zondag 04 mei	E3-56 44	Galmaarden / Winterkeer	8.30-12.00
Zondag 18 mei	F3-16-33	Bever / Bron	8.30-12.00
Woensdag 28 mei	F3-26-12	Bever / Romont	18.30-22.00
Woensdag 04 juni	E3-58-44	Herne / Ketelbergbeek	18.30-22.00
Woensdag 11 juni	E3-58-31	Vollezele-Galmaarden / Schampaart	18.30-22.00
Woensdag 18 juni	F3-15-23	Bever / Ruisseau D' Arenberg	18.30-22.00
Woensdag 02 juli	E3-48-44	Oetingen-Gooik / Bron	18.30-22.00
Woensdag 09 juli	E3-55-23	Overboelare- Geraardsbergen / K26	18.30-22.00
Woensdag 23 juli	E3-56-44	Galmaarden / Winterkeer	18.30-22.00
Woensdag 30 juli	F3-16-33	Bever / Bron	18.30-22.00
Zondag 10 aug.	F3-26-12	Bever / Romont	8.30-12.00
Zondag 24 aug.	E3-58-44	Herne / Ketelbergbeek	8.30-12.00

Programma Plantenwerkgroep Natuurpunt afdeling De Wielewaal

zondag 30 maart: Retentiebekken Koningshooikt

Afspraak: 14.00 uur aan de hoofdingang van het retentiebekken, Putsebaan
Koningshooikt.

Leiding: Kristine Wuyts en Evie Verboven

Einde: 17.00 uur

Verkenning voorjaarsflora

zaterdag 19 april: Lovenhoek

Afspraak: 09.00 uur kerk van Pulderbos

Leiding: Evie Verboven

Einde: 16.30 uur

Inventarisatie volgens Tansley-methode

Zaterdag 17 mei: Viersels Gebroekt

Afspraak: 09.00 uur kerk van Viersel

Leiding: Kristine Wuyts

Einde: 12.00 uur

Detemineren

Zaterdag 31 mei: Lovenhoek

Zie 19 april

Zaterdag 14 juni: Nismes

Afspraak: 10.00 uur kerk van Nismes

Leiding: Kristine Wuyts en Evie Verboven

Einde: 16.30 uur ter plaatse

Verkennen, herkennen en detemineren.

Zaterdag 21 juni: Bevel

Afspraak: 09.00 uur kerk van Bevel

Leiding: Kristine Wuyts

Einde: 12.00 uur

Detemineren

Zaterdag 5 juli: Lovenhoek

Zie 19 april

Zaterdag 12 juli: Koningshooikt

Afspraak: 09.00 uur kerk van Koningshooikt

Leiding: Evie Verboven

Einde: 16.30 uur

Inventarisatie kmhok C5 – 52 – 31 of C5 – 52 – 32

Zaterdag 2 augustus: Berlaar

Afspraak: 14.00 uur station van Berlaar

Leiding: Kristine Wuyts

Einde: 17.00 uur

Detemineren

Zaterdag 16 augustus: Duffel

Afspraak: 09.00 uur OLV-plein bij de bibliotheek van Duffel

Leiding: Evie Verboven

Einde: 16.30 uur

Inventarisatie kmhok D4 –18 – 22

Zaterdag 30 augustus: Kalmthout

Afspraak: 09.15 uur aan het station van Kalmthout

Leiding: Kristine Wuyts

Einde: 16.30 uur

Zaterdag 13 september: Duffel Mijlstraat

Afspraak: 09.00 uur kerk van de Mijlstraat – Duffel

Leiding: Evie Verboven

Einde: 16.30 uur

Inventarisatie kmhok D5 –11 –14

Zaterdag 27 september: Duffel

Afspraak: 09.00 uur OLV-plein Bibliotheek van Duffel

Leiding: Kristine Wuyts

Einde: 12.00 uur

Detemineren langsheen de spoorlijn.

Zaterdag 11 oktober: Berlaar – Heikant

Afspraak: 09.00 uur aan het station van Berlaar-Melkouwen

Leiding: Evie Verboven

Einde: 16.30 uur

Inventarisatie kmhok D5 – 13 - 12

Meer info: Evie Verboven: 03 455 35 30

Kristine Wuyts: 03 481 94 79

Nieuwsbrief ZWAMMEN

Paddestoelenwerkgroep Natuurpunt

Momenteel zijn er in Vlaanderen 16 paddenstoelenwerkgroepen van Natuurpunt actief.

Zij organiseren talloze excursies waarbij aandacht besteed wordt aan educatie en inventarisatie van gebieden. Deze waarnemingen worden systematisch ingevoerd op kwartierhokniveau (1 km x 1 km). Deze verspreidingsgegevens kunnen gebruikt worden om een beter inzicht te krijgen in de diversiteit, verspreiding en achteruitgang van paddenstoelen in Vlaanderen.

In Vlaams-Brabant werd in 2001 een atlasproject opgestart met ondersteuning van de provincie.

Momenteel wordt naar 60 gemakkelijk herkenbare soorten op houtsnippers, in graslanden, tussen mossen en in bossen gezocht. Dit project wil iedereen aansporen om in eigen tuin en streek naar paddenstoelen te kijken en de gegevens door te sturen naar Natuurpunt Studie. Meer info over het project vind je op de website.

Een handige brochure voor herkennen van de 60 soorten is verkrijgbaar in de Natuurpunt winkel voor de symbolische prijs van 3 euro.

Coördinatie Natuurpunt Studie

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
015/ 29 72 22
Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Natuurpunt Educatie

Hans Vermeulen & Wim Veraghtert
Graatakker 11
2300 Turnhout
tel. 014 47 29 53
Hans.Vermeulen@natuurpunt.be
Wim.Veraghtert@natuurpunt.be

Website (algemeen):

<http://www.natuurpunt.be>
(Fauna & Flora)
Paddenstoelen

Paddenstoel.flits

Dé maandelijkse digitale nieuwsbrief over paddenstoelen. Vol nieuws over nieuwe publicaties, projecten, excursies en interessante vondsten.

Schrijf je in bij
Roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

**Ook jij kan iets bijdragen aan de
Nieuwsbrief Paddenstoelen!**

Paddenstoelenproject Vlaams-Brabant

Het volledige uitgebreid en geïllustreerd verslag van wat er in 2006 en het voorjaar van 2007 gebeurde rond paddenstoelen in Vlaams-Brabant kan je raadplegen op de website. Een papieren versie van het verslag kan op aanvraag worden verkregen. Wie interesse heeft om op één of andere manier mee te werken aan de atlas van Vlaams-Brabant mag dit nog steeds laten weten. Kaarten voor inventarisaties kun je aanvragen bij Roosmarijn.

Groene leemtes in Vlaams-Brabant

De paddenstoelenatlas van Vlaams-Brabant wordt stilaan een feit. Tot eind 2008 worden er gegevens verzameld en de publicatie van het boek is gepland tegen 2010. Daarom is het zeer belangrijk dat er dit jaar alles op alles wordt gezet om de groene leemtes op te vullen. Momenteel zijn er geen hokken meer in de provincie waar geen enkele paddenstoel werd gezien. Maar er zijn wel nog een heel aantal hokken waar minder dan 150 soorten werden gezien. Het is dan ook de bedoeling dat we ons op deze hokken gaan concentreren in 2008. Het kaartje met deze groene hokken kan u vinden op onze website of kan u toegestuurd krijgen op aanvraag bij Roosmarijn.

Toekomst Vlaamse mycologen

In 1996 werd de v.z.w. VMV (Vlaamse Mycologen Vereniging) opgericht, ter bevordering van de samenwerking tussen de mycologische verenigingen of groeperingen die in Vlaanderen actief zijn rond paddenstoelen. Tot de activiteiten van VMV behoren: gezamenlijke excursies een jaarlijkse Mycologische studiedag en de leden ontvangen 4 keer per jaar een nieuwsbrief en 1 jaarboek. De 4 lokale verenigingen die bij de VMV zijn aangesloten organiseren om de beurt een excursie en een studiedag. Daarnaast hebben deze lokale verenigingen ook hun eigen activiteiten, tijdschrift en leden. Maar Vlaanderen is klein en de interesse voor mycologie is nog kleiner (in vergelijking met vogels). Door het ouder worden en wegvallen van een aantal actieve leden voelen de lokale werkgroepen zich genoodzaakt om de krachten te bundelen. Het publiceren van 1 tijdschrift, met 1 activiteitenkalender en 1 lidmaatschap is voor de Vlaamse mycoloog een stap vooruit. Het administratieve takenpakket van de lokale afdelingen wordt zo heel wat lichter, zodanig dat er meer tijd kan besteed worden aan paddenstoelen. Deze nieuwe vereniging wordt voorgesteld op de Vlaamse mycologendag op 29 maart, die zal doorgaan in de plantentuin van Meise. Op deze dag wordt ook de overkoepelende vereniging VMV ontbonden en de nieuwe vereniging zal wellicht de naam KVMV (Koninklijke Vlaamse Mycologen Vereniging) dragen. Het lidgeld van de nieuwe vereniging bedraagt 18 euro (20 per gezin), 20 voor buitenlandse leden (22 per gezin). Dit lidgeld kan betaald worden aan ZWAM, MYCOLIM, OVMW (Oost-Vlaamse mycologische werkgroep) of op de huidige rekening van KAMK met de expliciete vermelding bij welke afdeling (KAMK, MYCOLIM, ZWAM, OVMW) men wenst ingedeeld te worden.

17de Vlaamse-Mycologen-Dag 29 maart

De 17de Vlaamse-Mycologen-Dag wordt georganiseerd door de Werkgroep Meise en gaat door op zaterdag 29 maart 2008 in het kasteel van de Nationale Plantentuin van België, Domein van Bouchout te Meise.

9u30 Koffie

10u Welkomstwoord

R. Walley

10u10 Cortinarius subgenus Phlegmacium in Vlaanderen

P. Verstraeten

11u Kleine mycena's

L. Vannieuwerburgh

11:30 Monitoring van paddenstoelen in Vlaamse bosreservaten

R. Walley

12u00 Nieuwe inzichten in Lasiosphaeria s.l. (pyrenomyceten)

B. Declercq

12u30 Groepsfoto

12u35 Middagpauze

13u45 Algemene Vergadering VMV

Openingswoord voorzitter, R. Walley

Goedkeuring vorig verslag (AV 22.03.2007 Leuven)

Administratie 2007: Balans 2007, begroting 2008 & Jaarverslag,

A. De Kesel

Stemming ontbinding VMV

14u15 Myxomyceten op Populier in de Westhoek

J. Launoy

14u45 Leccinum sect. Scabra

O. Van de Kerckhove

15u Varia & vondsten, o.a. Luc Lenaerts (rode wasplaten)

16u Slotwoord

Voor de deelnemers is de toegang tot de Plantentuin gratis.

Belegde broodjes en drank kunnen mits betaling bekomen worden in de personeelsmess, picknick is toegelaten.

***Podoscypha multizonata* te Sint Gillis Waas**

Luciën Noens, Steensedijk 70 4561 GN Hulst (Ned.) - lucien.noens@zeelandnet.nl

Zeer zeldzame paddenstoel waargenomen in het parkje van het bejaarden oord. De tweede vondst in België en de eerste vondst voor deze soort in Vlaanderen

Een Nederlands echtpaar dat hier even komt rusten tijdens een fietstocht. Even een vluchtige blik werpen in het parkje. Hier staan enkele oude bomen en kunst bij elkaar.

Een zeer oude Plataan, met de omtrek van 4,3 meter op 1 meter hoogte, trekt de aandacht. "Wat een kolossale boom!". Aan de voet ligt een droge, mogelijk uitgeschopte of door een maaibalk geraakte, rare paddenstoel. Toch maar even meenemen naar een kenner. Je weet maar nooit

"Maar Eddy, je zadelt me op met een probleem" zegt een Nederlandse, met Belgische nationaliteit, amateur mycoloog. "Deze soort ken ik niet, nog nooit gezien". Het is een merkwaardige soort paddenstoel die qua uiterlijk vele dubbelgangers heeft en internationaal nogal wat discussies oproept.

Dhr. E. Taelman, de ontdekker

Podoscypha multizonata

Dhr. Ruben Walley, specialist in de mycologie, liet weten dat er mogelijk te Sint Gillis-Waas een *Podoscypha* gevonden is. Hij meldt terug dat aan de hand van de meegezonden foto's het goed mogelijk is, maar om zeker te zijn wil hij materiaal zien. Via Hulst naar Antwerpen met dhr. Hugo De Beuckeleer als koerier naar de werkruimte van KAMK. Nadien volgt de bevestiging van Ruben. Geen twijfel mogelijk, dit is *Podoscypha multizonata*. Microscopisch onderzoek is voor deze soort van groot belang om alle andere dubbelgangers uit te sluiten.

De kans is groot dat deze soort hier al vele jaren groeit maar er moet toevallig een natuurliefhebber langs komen, die dan weer een kennis heeft die daar verstand van heeft en die

Deze houtzwam is op Europees niveau zeldzaam en werd voorgesteld ter opname in bijlage1 van de Conventie van Bern.

Uitgestorven paddenstoel gevonden in de Westhoek

Carl Van Den Broeck vond op 4 november op de grens van de begraafplaats van Oostduinkerke en de Oostvoorduin en enkele roze/oranje melkzwammen onder dennen. De melkzwammen hadden een beetje groen op de hoed en geen duidelijk pokken op de steel en er kwam geen melk meer uit de gekneusde plaatjes want de ze hadden hun beste tijd al gehad. Carl dacht aan Vaaloranje melkzwam (*Lactarius quieticolor*), een zeldzaamheid in Vlaanderen. Hij nam daarom één exemplaar mee voor het maken van een exsiccata (gedroogde paddenstoelen voor herbarium) en een foto.

Lactarius sanguifluus

Specialist Ruben Walley werd gecontacteerd en had interesse om deze gedroogde exemplaren microscopisch te bekijken. Ruben kwam tot de vaststelling dat de Wijnrode melkzwam (*Lactarius sanguifluus*) terug is van weggeweest. Volgens de Voorlopige Rode Lijst voor Vlaanderen (Walley & Verbeken, 1999) is deze soort uitgestorven (na 1980 niet meer gezien). Deze soort werd het laatst gezien in Knokke in 1951.

Paddenstoelen in het kanaalreservaat te Knesselare

Etienne Vanaelst, conservator

Natuurreservaten vzw, nu Natuurpunt vzw, heeft al sedert einde de jaren 80 de bermen van het kanaal Gent-Brugge in beheer. Deze overeenkomst werd met het toenmalige Bruggen en Wegen, nu W&Z of Waterwegen en Zeewezen dienst Bovenschelde afgesloten. Het reservaat situeert zich tussen de zwaaiikom (grens met Aalter) tot aan de brug van St. Joris-Ten-Distel (deelgemeente van Beernem). De stenige oeverversteving te na gesproken bestaan zowel het jaagpad, het talud en de bovenberm uit hoofdzakelijk grazige bermen, hier en daar verruigd tot verbost. Natuurpuntafdeling Maldegem-Knesselare staat in voor de daadwerkelijke uitvoering van dit beheer.

Het kanaalreservaat is voor paddenstoelen geen hoogvlieger, tenminste wat het aantal soorten betreft. Er is dan ook niet zo veel hooghout aanwezig, omdat dit grotendeels werd verwijderd ten behoeve van de zichtbaarheid voor de scheepvaart. Door begrazing met schapen en geiten wordt de verbraming en verbossing aangepakt. Dat heeft al aardig wat resultaat opgeleverd, heel wat zeldzame planten hebben er terug hun stek gevonden. Wat goed is voor planten is dit ook voor paddenstoelen. Tot vóór 2007 werden hier vijf soorten wasplaten waargenomen, waarvan Zwartwordende wasplaat en Sneeuwzwammetje tot de meer algemene wasplaten behoren. Kabouterwasplaat en Puntmutswasplaat zijn zeldzaam in Vlaanderen en Papegaaizwammetje staat op de Rode Lijst als “Kwetsbaar” voor Vlaanderen (Walley & Verbeken, 2000).

Ook Gele knotszwam en Ruige aardtong zijn hier massaal te vinden. We treffen ze doorgaans aan op het jaagpad, minder op de taluds. Dit is niet verwonderlijk omdat de taluds veel droger zijn. De vele regen van dit najaar heeft er voor gezorgd dat ook de taluds hun potentie hebben getoond. Op 14 oktober vonden Ruben Walley en ikzelf er niet minder dan 5 nieuwe soorten wasplaten, die tot dan toe nog niet in het reservaat gezien zijn. Het gaat om Gewoon vuurzwammetje en Elfenwasplaat, die beiden zuurdere bodems verkiezen. Gewone weidewasplaat is vrij zeldzaam, Grauwe wasplaat is zeldzaam en Geurende wasplaat is zeer zeldzaam in Vlaanderen. Beide laatstgenoemden zitten in de categorie “Kwetsbaar” van de voorlopige Rode Lijst voor Vlaanderen (Walley & Verbeken, 2000).

Ook nieuw zijn Sikkelkoraalzwam, Fraaie-, Spitse- en Vergelende knotszwam, Kleverige aardtong en Honingkleurig trechtertje. Dit laatste lijkt sterk op het Oranjegeel trechtertje. Je zou als conservator al met minder tevreden zijn. Vooral Elfenwasplaat en Sneeuwzwammetje staan er in grote aantallen op verschillende plaatsen. Geurende wasplaat is blijkbaar bezig aan een opmars. Ook op het militair domein te Ursel, waar Natuurpunt ook mee beslist over het beheer, werden onlangs op 15 plaatsen een 10-tal exemplaren van deze zeldzame wasplaat gevonden. Het is allicht niet toevallig dat de kanaalbermen zo goed zijn voor wasplaten, een familie waarvan de meeste soorten voorkeur geven aan oude, onverstoorde graslanden. Op deze bermende graasden 20 jaar terug ook al schapen. Met 10 soorten wasplaten komen we heel dicht bij de 12 soorten van de zeer hoog aangeschreven bermen van het militair domein. Daar werd de zeer zeldzame Geelvoetwasplaat voor het eerst gevonden in 2007. Deze “met uitsterven bedreigde” wasplaat, is slechts van enkele locaties gekend in Vlaanderen. De Gulke Putten scoort met 16 soorten en steekt met zijn talrijke satijnzwammen en enkele aardtongen hoog boven de andere twee locaties uit.

Schrale bemen zijn zeldzaam geworden. Onze grazende viervoeters, die hun steentje bijdragen aan het verschrallingsbeheer van de taluds, zal het worst wezen. Maar ze mogen in elk geval blijven.

MYCOFLORA

Paddestoelenwerkgroep

natuurpunt
Dubbelloof

Determinatiewandelingen

2 maart	Kasteel van Schoten, parking Riddershoeve
13 april	Fort 4 Mortsel, parking gemeentehuis Mortsel Dosfellei
18 mei	Walenbos St. Joris Winge, Café bij Plas Motbroekstraat
15 juni	Ten Haard Poederlee, Lichtaartssteenweg

Dit is telkens zondagvoormiddag van 09.00u tot 12.00u
Meer info: Anja Wijns 014/75 02 15 of 0496/72 48 11

Mycologia Zuid-West-Vlaanderen

Aangesloten bij de Zuid-West-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel

Secretariaat Jan Breydellaan 94 8500 Kortrijk

Maandelijks paddenstoelentochten

Zoeken naar paddenstoelen, schimmels en andere zwammen op woensdagnamiddag

6 februari	Paddenstoelen in het Prov. domein Wallemote-Wolvenhof te Izegem Gids: Frank Vandendriessche Afspraak: om 13u30' parking domein Kokelarestraat te Izegem
5 maart	Op zoek in het Kennedybos te Kortrijk Gids : Frank Vandendriessche Afspraak : om 13u30' aan de ingang van het bos
2 april	Paddenstoelen in het Prov. domein de Gavers Gids: José Vandeplancke Afspraak: 13u30' parking Oost (Deerlijk)

Maandelijks microscopie

Paddenstoelen en andere zwammen microscopisch bekijken op woensdagnamiddag.
Afspraak: om 13u30' in het N.e.c. de Steenoven, Schaapsdreef 29 te Kortrijk

20 februari	Inlichtingen: Hanssens Christine	056/212313
19 maart	Vandendriessche Frank	056/227139
16 april	Vandeplancke José	056/354364
21 mei	Desmet Jimmy	0497/105227
18 juni	mycologia@gmail.com	
	www.mycologia.tk	

